

ANALÝZA SITUACE A NÁVRH KONKRÉTNÍHO NASTAVENÍ EPR SYSTÉMU V OBLASTI POTŘEB PRO DŮM A ZAHRADU ČR

OBSAH

Seznam zkratk	3
1 Manažerské shrnutí	5
2 Úvod a základní východiska	7
3 Obecné souvislosti	9
3.1 Cíle úpravy	9
3.2 Přehled právních předpisů vztahujících se k věcnému záměru	9
3.3 Zhodnocení stávajícího stavu oblasti	11
3.3.2 Stávající systémy v zahraničí	20
4 Návrh věcného řešení	25
4.1 Předmět navrhované úpravy	25
4.2 Působnost navrhované právní úpravy	25
4.2.1 Vymezení zahrnutých výrobků	26
4.2.2 Zasažené subjekty	31
4.2.3 Prodejní kanály a role e-commerce	35
4.3 Základní východiska pro nastavení systému	37
4.4 Návrh řešení pro jednotlivé fáze procesu	39
4.4.1 Umístění na trh	39
4.4.2 Sběr	40
4.4.3 Přeprava/svoz	41
4.4.4 Nakládání se zpětně odebranými výrobky	41
4.5 Financování systému	43
4.5.1 Stanovení výše poplatku	46
4.6 Role a povinnosti aktérů systému	47
4.6.1 Výrobce	47
4.6.2 Koncový prodejce	48
4.6.3 Správce / operátor systému	48
4.6.4 Obce či jiné územní samosprávné celky	48
4.6.5 Zpracovatelé	49
4.6.6 Výkon státní správy/regulátora, kontrolní mechanismy	49
5 Zhodnocení dopadů a příležitostí na vybrané oblasti	50
5.1 Způsob promítnutí navrhovaného věcného řešení do legislativního řádu	50
5.2 Předpokládaný hospodářský a finanční dopad na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty a na podnikatelské prostředí České republiky	50
5.3 Zhodnocení sociálních dopadů, včetně dopadů na specifické skupiny obyvatel	52
5.4 Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen	52
5.5 Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů	52
5.6 Zhodnocení korupčních rizik	52
5.7 Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu	52
5.8 Zhodnocení dopadů na rodiny	52
5.9 Zhodnocení územních dopadů, včetně dopadů na územní samosprávné celky	53
5.10 Zhodnocení souladu navrhovaného řešení se zásadami tvorby digitálně přívětivé legislativy	54
6 Závěr	55

SEZNAM ZKRATEK

Tabulka 1: Seznam zkratek

Zkratka	Význam zkratky
AOS	Autorizovaná obalová společnost
CAWI	Online metoda sběru dotazníkových dat
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DIY	Z anglické složeniny „Do it yourself“ („Udělej si sám“). Do češtiny lze volně přeložit jako „kutilství“.
EPR	Rozšířená působnost výrobce (z anglického „Extended Producer Responsibility“)
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HDPE	Vysokohustotní polyethylen
KO	Komunální odpad
LDPE	Nízkohustotní polyethylen
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky
MŽP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
OEEZ	Odpadní elektrická a elektronická zařízení
PET	Polyethylentereftalát
PP	Polypropylen
PS	Polystyren
PRO	Organizace odpovědnosti výrobců (z anglického „Producer Responsibility Organization“)
PVB	Polyvinylbutyral
PVC	Polyvinylchlorid

Zkratka	Význam zkratky
RIA	Hodnocení dopadu regulace (z anglického „Regulatory Impact Assessment“)
SKO	Směsný komunální odpad
WEEE	Směrnice o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (z anglického „The Waste Electrical and Electronic Equipment Directive - WEEE Directive“)

1 MANAŽERSKÉ SHRUTÍ

Cílem této studie je provedení analýzy situace a návrh konkrétního nastavení implementace rozšířené odpovědnosti výrobců (tzv. EPR systému) pro oblast dům a zahrada. Studie definuje kategorie výrobků, které lze do tohoto systému zařadit, a navzdory nedostatku dat v této oblasti se soustředí na materiálové a hmotnostní toky definovaných produktů po konci životního cyklu. Dále jsou zmapovány obdobné systémy v zahraničí, a diskutovány dopady změn environmentální povinnosti výrobců na zúčastněné strany, kterými jsou povinný průmysl, původci odpadu, obce, zpracovatelé odpadu, ale také autorizovaná obalová společnost či stát. Jsou vymezeny role těchto zúčastněných stran a je navržen model financování pro tento EPR systém, který doporučuje rozdělit na odlišné povinnosti původců jednotlivých produktových kategorií, které dělíme dle potenciálu recyklace (která již dnes ve velké míře běží), potenciálu financování, stávajícího způsobu nakládání, a na zbylé produkty. Na závěr studie hodnotí potenciální dopady implementace tohoto EPR systému na vybrané oblasti.

Na základě této studie lze konstatovat následující:

- Hlavním principem zavádění a vytváření EPR systémů je, mimo zajištění financování nakládání s odpady, také prevence vzniku odpadu a podpora opětovného použití či recyklace. Výrobky z kategorie dům a zahrada lze z většiny zařadit do materiálových kategorií, které jsou již recyklovány, tj. papír, plasty, kovy, sklo, dřevo, textil (bytový textil), a popř. do kategorií, u kterých je uvažováno zavedení separátních EPR systémů – např. hračky, nábytek, nebo sportovní potřeby. Zbývajících produkty jsou např. barvy a laky u kterých se nepředpokládá zvýšení opětovného použití ani recyklace.
-
- U mnohých výrobků z kategorie dům a zahrada je zřejmý signifikantní potenciál ve zvýšení recyklace, tuto skupinu doplňují i výrobky, u nichž může být očividným přínosem kompenzace nákladů obcí a zpracovatelů na nakládání s odpady, vytvoření fungujících kanálů pro opravy a opětovné využití u vytipovaných produktových skupin, a také samozřejmě impulz pro edukaci spotřebitelů.
- S ohledem na heterogenitu výrobků zařazených v oblasti dům a zahrada, vymezených v kapitole 4.2.1 Vymezení zahrnutých výrobků, představuje zavedení tohoto systému velmi problematickou oblast, která se z hlediska principu EPR systému jeví jako neefektivní a příliš komplikovaná, přičemž nevýhody a rizika převažují nad výhodami a příležitostmi. Mezi hlavní identifikované problémy v této oblasti patří heterogenita výrobků vzhledem k jejich různorodým vlastnostem, a to především s ohledem na prodejní kanály, materiální složení, délku životnosti a způsoby nakládání, což velmi komplikuje vytvoření uceleného a jednotného systému na sběr, třídění a recyklaci.
- Převažující část ekonomických nákladů nakládání s produkty po konci životního cyklu z kategorie dům a zahrada generuje odpad, který je přítomný ve směsném komunálním odpadu, ve tříděném sběru plastů, a v objemném odpadu. To determinuje, jakými směry by se měla vyvíjet úvaha o odpovědnosti výrobců:
 - Výrobky ve tříděném sběru: Přidružení k AOS a financování skrze AOS; založeno na materiálovém složení.

- Výrobky v komunálním odpadu: Finanční příspěvek obcím na financování odpadového hospodářství; založeno na definici produktové kategorie a rozbořech komunálního odpadu.
- Objemný odpad: Financování nákladů spojených se zpětným odběrem a recyklací (příp. jiným nakládáním); založeno na definici produktové kategorie a určení odpovědného EPR systému (viz debata o připravovaných dalších EPR systémech).
- S ohledem na množství povinných subjektů se předpokládají výzvy k diskusi s dotčenými subjekty, resp. politická debata o možném znevýhodnění tuzemských výrobců, potížemi s kontrolou dovážených produktů ze zahraničí nebo motivacemi jednotlivých aktérů regulaci obcházet. To bude vyžadovat zvýšené finanční i personální kapacity v oblasti kontroly.

Zatímco ve většině případů zavedení EPR systému přináší významné environmentální přínosy, u výrobků zahrnutých v oblasti dům a zahrada naráží na specifické výzvy, které by mohly ohrozit efektivitu a udržitelnost takového systému, pokud by byl implementován s tak širokou definicí. Podrobnější definice produktových kategorií ale potenciál pro rozšířenou odpovědnost přináší – doporučujeme však maximalizovat využití stávající infrastruktury, včetně existujících EPR systémů.

2 ÚVOD A ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA

Spolu se zvyšující se světovou populací a zlepšující se životní úrovní dochází také k nárůstu množství produkovaného odpadu a emisí. Tyto změny vyvolávají potřebu efektivnějších metod nakládání s odpady, a tradiční lineární model omezených zdrojů, které se mění na nevyužitelný odpad končící na skládkách, popřípadě ve spalovnách, se tak mění na cirkulární model, který umožňuje znovu proměnit odpad na hodnotné zdroje a materiály.¹ V kontextu těchto trendů Evropská unie (EU) stanovila své cíle – například do roku 2030 cíl opětovně používat či recyklovat 60 % komunálního odpadu², a do roku 2050 mít plně cirkulární ekonomiku.³ Také Česká republika disponuje Strategickým rámcem cirkulární ekonomiky 2040, a například hlavní město Praha Strategií pro přechod na cirkulární ekonomiku⁴. K tomu, aby docházelo k implementaci cirkulárních prvků rychleji, je nezbytné implementovat nástroje environmentálních politik, které k těmto cílům jednotlivé subjekty v ekonomice nasměrují. Takovým nástrojem, který je v ČR vyzkoušený a má signifikantní pozitivní výsledky je právě EPR, tedy rozšířená odpovědnost výrobce.

Platí totiž, že rostoucí životní úroveň zvyšuje spotřebu i v segmentech, v nichž odpad dříve vznikal v nižší míře, nebo kde bylo standardem produkty cirkulovat. Takovou oblastí jsou i domácí a zahradní potřeby. Dle dat MŽP celková produkce odpadů dosáhla v České republice v roce 2022 hodnoty 39,1 milionu tun, což je sice méně než v předchozím roce, významně zkresleném pandemií COVID-19, nicméně od roku 2009 trend produkce množství odpadů vykazuje nárůst. Z celkové produkce odpadů tvořil komunální odpad 5,8 milionů tun za rok. Celkem bylo využito materiálově 41 % a energicky 12 %, na skládkách tedy skončilo 45 % komunálního odpadu – ve velké míře tvořeného surovinami, které je možné využít v dalším oběhu.⁵

V období 2009 až 2022 podíl skládkovaných odpadů vykazuje klesající trend, zatímco především materiálové využití pozvolna stoupá.⁶ V Plánu odpadového hospodářství ČR 2015–2024 s výhledem do roku 2035 je dílčími úkoly mj. zvýšit účinnost prosazování problematiky předcházení vzniku odpadů v aktivitách a činnostech kolektivních systémů a systémů zpětně odebíraných výrobků. Kompletní přehled cílů v oblasti odpadového hospodářství poskytuje Plán odpadového hospodářství 2015–2024 s výhledem do roku 2035.

Jakkoliv v široce definované produktové kategorii dům a zahrada, jejíž analýza je hlavním zadáním této studie, nejsou dobře dostupná data o přesných podílech jednotlivých výrobků a jejich materiálů,

¹ CHIOATTO, E., SOSPIRO, P. Transition from waste management to circular economy: the European Union roadmap. *Environ Dev Sustain* 25, 249–276 (2023). <https://doi.org/10.1007/s10668-021-02050-3>

² Waste management in the EU: infographic with facts and figures. Brusel: EU Monitor. [online], 2023. [cit. 2024-04-29] Dostupné z: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vknekghpffwm?ctx=vhsjgh0wpcp9>. [cit. 2024-04-15]

³ How the EU wants to achieve a circular economy by 2050. European Parliament. [online]. Brussels: European Parliament, 2024 [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20210128STO96607/how-the-eu-wants-to-achieve-a-circular-economy-by-2050>

⁴ Cirkulární Praha 2030: Strategie hl. m. Prahy pro přechod na cirkulární ekonomiku [online]. Praha: Hlavní město Praha, 2022 [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://klima.praha.eu/DATA/Dokumenty/Cirkularni-Praha-2030-Strategie-CE.pdf>

⁵ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Odpadová data ČR za rok 2022 hlásí pokles celkové produkce i komunálních odpadů, včetně skládkování. Na hlavu jsme vyprodukovali 553 kg komunálního odpadu. Online. 2024. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20240307_Odpadova-data-za-rok-2022. [cit. 2024-07-15].

⁶ Odpadová data ČR za rok 2022 hlásí pokles celkové produkce i komunálních odpadů, včetně skládkování. Na hlavu jsme vyprodukovali 553 kg komunálního odpadu. MŽP ČR [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2024 [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20240307_Odpadova-data-za-rok-2022

ani o materiálových tocích v jednotlivých typech odpadu, z dat, expertních odhadů i principů odpadového hospodářství, diskutovaných dále, vyplývá několik hypotéz:

- Odpad vzniká v drtivé většině na úrovni domácností a v oblasti nakládání je nákladem obcí – to kopíruje principy zpětného odběru, separace a recyklace obalových odpadů.
- Implementaci rozšířené odpovědnosti výrobce nedává smysl nastavovat dle produktového toku (v ks za typ výrobku), ale dle materiálového toku – právě materiálové toky, reportované v hmotnostních metrikách, tvoří základ evidence odpadového hospodářství⁷.
-
- Obecným cílem EPR je zajištění preferovaného nakládání s výrobky po konci životního cyklu, zejm. zpětného odběru a recyklace, ale také podpora předcházení vzniku odpadu. Nicméně vzhledem k široce definovaným produktovým skupinám a materiálovému složení výrobků v kategorii dům a zahrada, lze zavedení rozšířené odpovědnosti výrobce vnímat i jako cestu k dalším pozitivním změnám ve spotřebním chování obyvatel, v nakládání s odpady po konci životního cyklu (jako je předcházení vzniku odpadu a opětovné využití), nebo v tlaku na výrobce (vlastnosti výrobků).

Tyto hypotézy, které jsou dále verifikovány a rozpracovány, se odrážejí v klíčovém doporučení pro nastavení rozšíření odpovědnosti výrobců v produktové skupině dům a zahrada.

⁷ Např. Produkt příbor může označovat příbor z kovu, ze dřeva, z plastu nebo z kombinace výše uvedených materiálů, doplněné např. různými typy pogumování.

3 OBECNÉ SOUVISLOSTI

3.1 Cíle úpravy

Zopakujme, že při zavádění systému EPR pro oblast dům a zahrada je klíčové jasné definování principů pro zavedení funkčního a efektivního systému. Mezi základní principy pro tuto oblast lze zařadit následující:

- Definice struktury systému: Vytvořit jasnou a přehlednou strukturu EPR systému, která bude zahrnovat všechny relevantní aktéry, od výrobců až po recyklační firmy. Je nezbytné jasné vymezit role a odpovědnosti jednotlivých účastníků systému, aby bylo možné efektivně koordinovat sběr a zpracování odpadu.
- Odhad množství, které bude v rámci systému sesbíráno: Dalším úkolem je provést odhad množství odpadu, které bude v rámci EPR zahrnuto do stanovení cílů zpětného odběru a recyklace. Tento odhad je klíčový pro plánování kapacit sběrných a zpracovatelských zařízení a vychází ze samotné spotřeby produktů v ekonomice a jejich životnosti.
- Určení metodiky stanovení výše poplatku: Stanovení spravedlivé a udržitelné metodiky pro výpočet poplatků je zásadním úkolem. Poplatky by měly reflektovat skutečné náklady systému, a být relativně významné v kofinancování nákladů spojených s nakládáním s odpady (v tomto případě na úrovni obcí), a zároveň motivovat výrobce k minimalizaci produkce odpadu a k používání recyklovatelných materiálů.
- Odhad nákladů systému: Při odhadu nákladů je nutné vzít v úvahu náklady na sběr a přepravu odpadu, náklady na jeho třídění a zpracování, administrativní náklady spojené s administrací a provozem EPR systému a také případné investice do infrastruktury a vzdělávání. Zde je relevantní zvážit všechny reálné alternativy organizace, které mohou rozšířenou odpovědnost zajistit.

Cílem úpravy je podpořit výše uvedené principy s minimálními náklady zainteresovaných subjektů a negativními externalitami třetích stran.

3.2 Přehled právních předpisů vztahujících se k věcnému záměru

Směrnice o odpadech (2008/98/ES)⁸ „stanovuje opatření na ochranu životního prostředí a lidského zdraví předcházením vzniku odpadů, nepříznivým dopadům vzniku odpadů a nakládání s nimi nebo jejich omezováním a omezováním celkových dopadů využívání zdrojů a zlepšováním účinnosti tohoto využívání“. V kontextu rozšířené působnosti výrobce jsou klíčovými dva články – **8 a 8a**.

Díky **článku 8** mohou jednotlivé členské země zavést rozšířenou odpovědnost výrobce pro subjekty, které „*profesionálně vyvíjejí, vyrábějí, zpracovávají, upravují, prodávají nebo dovážejí výrobky*“. Opatření může zahrnovat příjem vrácených výrobků a odpadu, stejně jako následné nakládání s odpadem a finanční odpovědnost za tyto činnosti. **Článek 8a** naproti tomu stanovuje minimální požadavky pro tyto systémy.

⁸Směrnice 2008/98/ES, o odpadech. [online]. Brusel: Evropská unie, 2024 [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0098-20240218> [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_20240307_Odpadova-data-za-rok-2022/\\$FILE/Odpadova_data_2022.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_20240307_Odpadova-data-za-rok-2022/$FILE/Odpadova_data_2022.pdf)

Základním strategickým dokumentem, který determinuje proaktivní přístup Unie k cirkulární ekonomice je **Zelená dohoda pro Evropu (COM/2019/640)**⁹. Jedním z jejích cílů je „aktivizace průmyslu pro čisté oběhové hospodářství“. Právě z této iniciativy vychází **Nový akční plán pro oběhové hospodářství (COM/2020/98)**¹⁰, který se, mimo jiného, zaměřuje na eliminaci jednorázového použití a možnosti repasování.

V České republice se nakládání s odpady z oblasti potřeb pro dům a zahradu řídí obecným **zákonem č. 541/2020 Sb., o odpadech**¹¹. Účelem je „*zajistit vysokou úroveň ochrany životního prostředí a zdraví lidí a trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů předcházením vzniku odpadů a nakládáním s nimi v souladu s hierarchií odpadového hospodářství za současné sociální únosnosti a ekonomické přijatelnosti*“. Žádný specifický legislativní předpis pro nakládání s odpady pouze pro oblast dům a zahrada v ČR neexistuje.

Ze strategických dokumentů lze uvést například „**Cirkulární Česko 2040**“¹², který je strategickým rámcem, jehož cílem je transformace české ekonomiky směrem k oběhovému hospodářství. Jednou z možných implementací strategie je i zavádění rozšířených působností výrobce.

⁹Zelená dohoda pro Evropu. [online]. Brusel: Evropská unie, 2024 [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640&qid=1716850416813>

¹⁰ Nový akční plán pro oběhové hospodářství [online]. Brusel: Evropská unie, 2024 [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0098&qid=1716850549537>

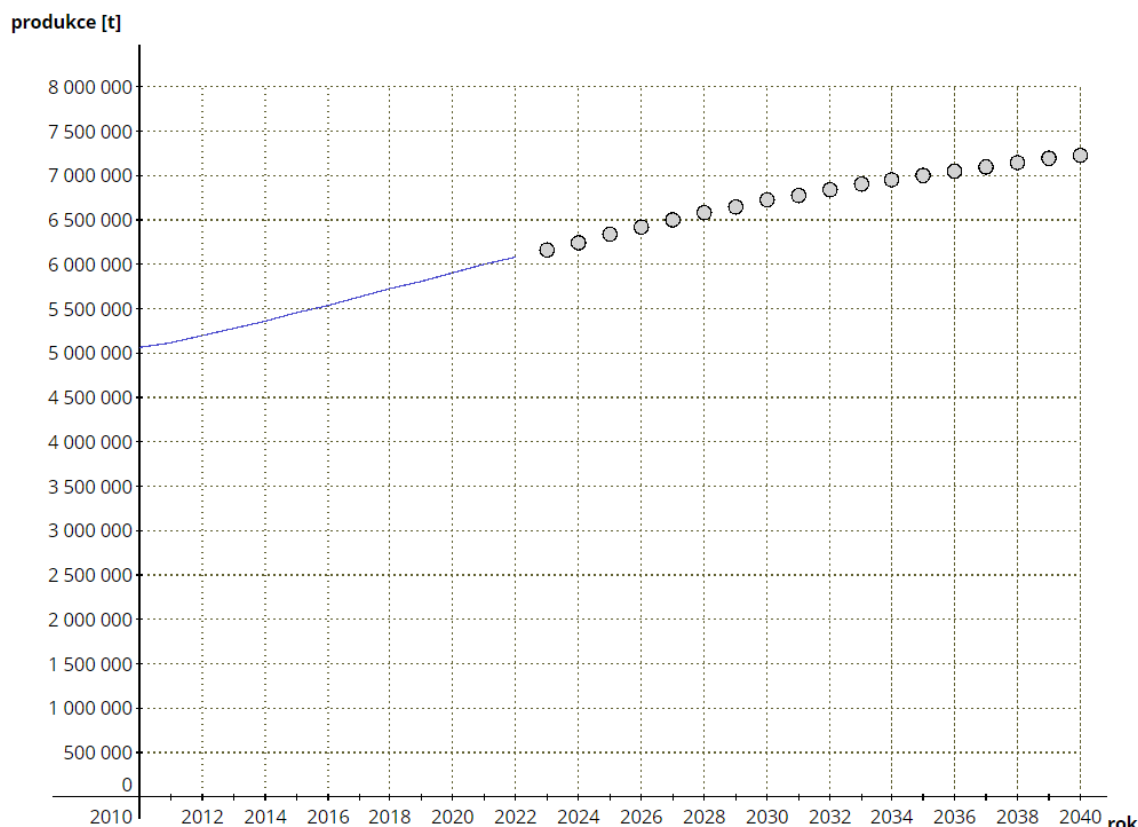
¹¹ Zákon č. 541/2020 Sb.: Zákon o odpadech. [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2024 [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://www.e-sbirka.cz/sb/2020/541?zalozka=text>

¹² Cirkulární Česko. [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2024 [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/cirkularni_cesko

3.3 Zhodnocení stávajícího stavu oblasti

Celková produkce odpadů v České republice má v krátkodobém i střednědobém horizontu rostoucí trend. To lze ukázat i na průměrném meziročním nárůstu produkce komunálního odpadu, který je od roku 2010–2024 v průměru 1,5 %. V rámci komunálního odpadu je také na grafu níže prognóza, která ukazuje stále rostoucí trend množství komunálního odpadu.

Graf 1: Prognóza produkce komunálního odpadu (Katalogové číslo 20, O+N)

Zdroj: Aplikace TIRAMISO (Katalogové číslo: 20 – Komunální odpad, Území: Celá ČR)¹³

Celková produkce odpadu v roce 2022 na úrovni České republiky byla 39 140 078 tun, přičemž pro účely oblasti potřeb pro dům a zahradu je důležité pracovat především s údaji komunálního odpadu. V roce 2022 se vyprodukovalo celkem 5 821 104 tun komunálního odpadu, což představuje 552 kg/obyvatele. Z celkového množství KO bylo 4 556 882 tun na úrovni obcí. Co se nakládání týče, bylo v roce 2022 využito 53 % vyprodukovaných komunálních odpadů, z toho 41 % bylo recyklováno a 12 % využito energeticky. Na skládky bylo uloženo 45 % komunálních odpadů.¹⁴ Důležitou složkou pro tuto analýzu je v rámci komunálního odpadu směsný komunální odpad, jelikož zahrnuje řadu drobnějších předmětů, které se v rámci domácností využívají, po ukončení jejich životnosti končí právě zde, a jsou tak nákladem systémů odpadového hospodářství na úrovni obcí. Celkové množství odpadu v rámci SKO v roce 2022 bylo 2 672 087 tun.

¹³ Aplikace TIRAMISO (Katalogové číslo: 20– Komunální odpad, Území: Celá ČR.)

¹⁴ Indikátory odpadového hospodářství [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, nedatováno [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/indikatory_odpadoveho_hospodarstvi

Dle dat společnosti EKO-KOM lze určit také celkové náklady a příjmy obcí na správu komunálního odpadu, jejichž přehled je v následujících tabulkách. Co se nákladů týče, průměrné náklady obcí související s nakládáním odpadu za rok 2022 v ČR činily 1 319 Kč na obyvatele. Tedy s celkovým počtem 10,9 milionů obyvatel¹⁵ je to v přepočtu na celkové náklady 14 377 milionů Kč.

Tabulka 2: Jednotkové náklady obcí v ČR za rok 2022

Jednotkové náklady obcí (Kč/ob.) v ČR za rok 2022						
Směsný odpad	Objemný odpad	Tříděný sběr	Sběrné dvory	Černé skládky	Bioodpady + údržba zeleně	Náklady celkem
651,6	89,3	306,5	109	10,2	112,6	1 318,6

Zdroj: EKO-KOM (2023)¹⁶, vlastní zpracování

Výše příjmů a jejich struktura, tedy zdroje pro financování nákladů, je zobrazena v tabulce níže. Při porovnání příjmů a nákladů je zřejmé, že obce jsou nuceny doplácet na náklady svého odpadového hospodářství ze svých rozpočtů. V roce 2022 takto musely doplácet na 31 % nákladů. Jedním z možných řešení, jak tento poměr snížit, je právě zavedení rozšířené odpovědnosti výrobce ve formě finanční odpovědnosti, která identifikuje oblasti, do nichž je možné prostřednictvím finanční participace výrobců uvádějících výrobky na trh aditivní finanční toky (viz dále).

Tabulka 3: Jednotkové příjmy obcí v ČR za rok 2022

Jednotkové příjmy obcí (Kč/ob.) v ČR za rok 2022				
Platby od občanů	Ostatní původci	Zisk z druhotných surovin	Příjem z EKO-KOM	Příjmy celkem
605,5	47,6	21,5	180,8	911,4

Zdroj: EKO-KOM (2023)¹⁷, vlastní zpracování

Co se struktury nákladů týče, téměř polovinu nákladů (49 %) tvoří SKO, který tak představuje největší část celkových nákladů – pro detailnější pohled na podíl produktových skupin dům a zahrada v SKO by bylo vhodné provést rozbor odpadu, které by tyto produktové skupiny sledovaly. Data o obsahu této široce definované skupiny nejsou k dispozici, avšak pro účely zhodnocení oblasti a složení SKO lze vycházet z rozboru odpadu z údajů MŽP, které v rámci projektu „Prognózování produkce odpadů a stanovení složení komunálního odpadu“ nechalo provést vzorkování pro stanovení složení SKO. V rámci této analýzy bylo využito celkem 635 vzorků o hmotnosti 19,6 tun pro určení průměrného složení SKO v ČR. Složení SKO a podíl jednotlivých materiálů ukazuje tabulka níže:

¹⁵ Pohyb obyvatelstva - 2023. Online. Český statistický úřad. [cit. 2024-05-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-rok-2023>.

¹⁶ Ekonomika odpadového hospodářství v roce 2022. Online. EKO-KOM. Dostupné z: <https://www.ekokom.cz/ekonomika-odpadoveho-hospodarstvi-v-roce-2022/>. [cit. 2024-05-28]

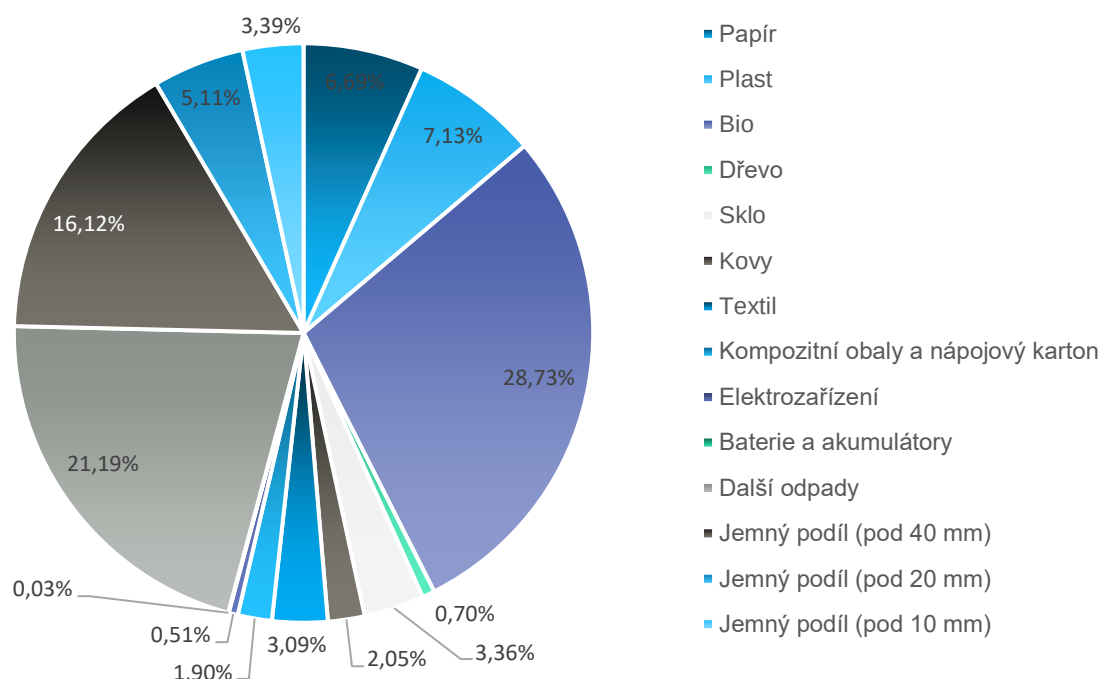
¹⁷ Ekonomika odpadového hospodářství v roce 2022. Online. EKO-KOM. Dostupné z: <https://www.ekokom.cz/ekonomika-odpadoveho-hospodarstvi-v-roce-2022/>. [cit. 2024-05-28]

Tabulka 4: Výskyt materiálu ve směsném komunálním odpadu

Druh odpadu	Procentuální podíl
Papír	6,69 %
Plast	7,13 %
Bio	28,73 %
Dřevo	0,70 %
Sklo	3,36 %
Kovy	2,05 %
Textil	3,09 %
Kompozitní obaly a nápojový karton	1,90 %
Elektrozařízení	0,51 %
Baterie a akumulátory	0,03 %
Další odpady	21,19 %
Jemný podíl (pod 40 mm)	16,12 %
Jemný podíl (pod 20 mm)	5,11 %
Jemný podíl (pod 10 mm)	3,39 %

Zdroj: MŽP (2022)¹⁸, vlastní zpracování

¹⁸MŽP. Výsledky průměrného složení směsného komunálního odpadu v ČR 2022. Online. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/prumerne_slozeni_sko/\$FILE/OODP-Prumerne_slozeni_SKO_MZP-20221114.pdf. [cit. 2024-07-22].

Graf 2: Výskyt materiálu ve směsném komunálním odpadu

Zdroj: MŽP (2022)¹⁹, vlastní zpracování

Výskyt výrobků pro potřeby domu a zahrady lze očekávat i v tříděném sběru, organizovaném v rámci systému obce, na jehož provozu se finančně podílí také autorizovaná obalová společnost EKO-KOM, a.s. v rámci plnění své povinnosti zpětného odběru obalových odpadů.

V roce 2022 se v rámci tříděného sběru vyprodukovalo separovaně jako papír, plast, sklo a kov, celkem 1 088 115 tun odpadu. Produkce odpadu v obcích ve složce papír byla 322 110 tun, v plastu 184 984, ve skle 160 003 tun, a v kovech 421 019 tun. V rámci separace je také zvlášť sledován objemný odpad, který v roce 2022 na úrovni obcí představoval 634 489 tun odpadu, avšak o skladbě tohoto toku odpadu jsou minimální informace.²⁰ Tabulka níže vyobrazuje množství odpadu na obyvatele v jednotlivých letech.

Tabulka 5: Množství separovaných odpadů z obcí a od občanů ČR

Odpad (kg/obyv.)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Papír	30,4	32,4	33,6	33,4	32,5	28,5	32,3	30,6
Plast	11,7	13,4	13,6	14,5	15,4	16,7	17,5	17,6
Sklo	11,7	12,7	12,7	13,2	13,9	15,3	15,6	15,2
Kovy	26,7	22,3	26,4	29,0	29,3	28,7	40,5	40,0

¹⁹MŽP. Výsledky průměrného složení směsného komunálního odpadu v ČR 2022. Online. Dostupné z: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcqlclefindmkaj/https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/prumerne_slozeni_sko/\\$FILE/OODP-Prumerne_slozeni_SKO_MZP-20221114.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/prumerne_slozeni_sko/$FILE/OODP-Prumerne_slozeni_SKO_MZP-20221114.pdf). [cit. 2024-07-22].

²⁰Data o odpadovém hospodářství ČR. Separace odpadů z obcí a od občanů [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, nedatováno [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/separace_odpadu_obce/\\$FILE/OCEO-Data_SEPARACE_z_obci_2015_2022_final-20240429.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/separace_odpadu_obce/$FILE/OCEO-Data_SEPARACE_z_obci_2015_2022_final-20240429.pdf)

Biologický	39,9	54,7	57,7	59,3	63,3	66,2	70,9	70,0
Dřevo	3,5	4,7	5,2	5,8	5,7	5,6	6,2	6,5
Textil	1,8	2,1	2,3	2,5	2,8	2,5	2,0	3,0
Objemný	32,7	36,0	38,0	40,7	45,1	48,8	49,3	43,4
Směsný	198,8	199,8	198,2	198,5	195,6	198,0	201,9	192,3

Zdroj: MŽP (2022)²¹, vlastní zpracování

Pro přesný popis stavu, v jakých typech odpadu se produktové kategorie Dům a zahrada vyskytují, respektive jaké přesné složení materiálu a hmotnost jednotlivých materiálů lze z produktového segmentu získat zpětným odběrem v rámci EPR, by bylo potřebné kategorii přesně definovat (viz dále) a provést rozboru jednotlivých toků odpadu.

Pokud vyjdeme z expertních odhadů, které autoři získali fokusním dotazováním skupiny expertů na odpadové hospodářství, lze modelovat podíl odpadu produktové kategorie Dům a zahrada v jednotlivých odpadových tocích a z toho plynoucí, tj. finanční potřebu zajištění zpětného odběru v rámci plnění rozšířené odpovědnosti výrobců v této kategorii. S ohledem na heterogenitu této výrobní kategorie a nedostatku dat o jejich výskytu v jednotlivých odpadových tocích, se jeví jako nejvhodnější provedení odhadu výskytu především v tříděném sběru, v SKO a v objemném odpadu. Modelování těchto podílů je následující:

1. Plast

- Odhad výskytu ve tříděném sběru

V rámci tříděného sběru se ročně vysbírá 17,6 kg plastu na obyvatele. Pokud tedy budeme počítat s počtem obyvatel ČR 10,533mil.²², dostáváme se na číslo 185 tis. tun plastového odpadu v rámci tříděného sběru. Kvalifikovaným odhadem lze předpokládat, že položky pro dům a zahradu budou tvořit 7,5 %. Toto číslo je odvozeno z celkových 100 % odpadu v rámci tříděného sběru plastu, kdy 70 % (sazebníky odměn EKO-KOM 2024) tohoto odpadu tvoří obaly, 17,5 % (analýza EKO-KOM 2022) neplastové příměsi, na ostatní plastové výrobky, ve kterých se vyskytují také výrobky dům a zahrada zbývá 12,5 %. Na základě expertního odhadu lze očekávat větší podíl výrobku dům a zahrada, pro účely výpočtu bylo odhadnuto 60 % z 12,5 %. Dle výpočtu lze odhadovat, že 7,5 % tříděného sběru plastů je tvořeno položkami zařazenými do kategorie dům a zahrada. Při takovém uvažování by výrobky dům a zahrada v rámci plastu ve tříděném sběru představovaly ročně produkci 13,8 tis. tun. Typickým zástupcem v této kategorii jsou například plastové nádoby a přístroje a další nesprávně vytríděné neobalové plastové předměty.

- Odhad výskytu v SKO

Ve směsném komunálním odpadu se ročně vyskytuje 190,5 tis. tun plastu, podle procentuálního podílu uvedeného v tabulce 4 - Výskyt materiálu ve směsném komunálním odpadu výše. Kvalifikovaným odhadem lze určit, že 50% složku z tohoto množství tvoří obaly, tedy zhruba 95 tis. tun. V rámci zbylých 95 tis. tun lze kvalifikovaným odhadem určit, že 70 % budou tvořit položky zahrnuté v kategorii dům a zahrada. Možný výskyt výrobků lze na základě odpadových toků plastu

²¹ Data o odpadovém hospodářství ČR. Separace odpadů z obcí a od občanů [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, nedatováno [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/separace_odpadu_obce/\\$FILE/OCEO-Data_SEPARACE_z_obci_2015_2022_final-20240429.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/separace_odpadu_obce/$FILE/OCEO-Data_SEPARACE_z_obci_2015_2022_final-20240429.pdf)

²² ČSÚ. Pohyb obyvatelstva – rok 2022. Online. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/pohyb-obyvatelstva-rok-2022>. [cit. 2024-07-22].

ve směsném komunálním odpadu odhadnout na 50–70 tis. tun odpadu. Typickým zástupcem v této kategorii jsou plastové kbelíky, zahradní doplňky, drobné kancelářské potřeby apod.

- Odhad výskytu v objemném odpadu

Celkové množství odpadu v objemném odpadu je 634 489 tun za rok. S ohledem na velké množství možných výrobků vyskytujících se v objemném odpadu lze kvalifikovaným odhadem říct, že plastové položky z kategorie dům a zahrada budou tvořit do 3 %. S tímto odhadem lze tedy konstatovat, že v rámci objemného odpadu se zde ročně vyskytuje zhruba 19 tis. tun. Typickým zástupcem v této kategorii jsou například dětské vaničky, plastové sudy a nádrže, podlahové krytiny apod.

Tabulka 6: Odhad výskytu odpadu z plastu z kategorie dům a zahrada

Tříděný sběr (tis. t)	SKO (tis. t)	Objemný odpad (tis. t)
13,8	50–70	19

2. Kovy

- Odhad výskytu ve tříděném sběru

V rámci tříděného sběru se ročně vysbírání 40 kg kovového odpadu na osobu. V přepočtu na celkový počet obyvatel 10,533 mil.²³ se dostáváme na číslo 421 tis. tun kovového odpadu v rámci tříděného sběru. Kvalifikovaným odhadem lze předpokládat, že položky pro dům a zahrada budou tvořit 20 %. To by znamenalo, že výrobky dům a zahrada by v rámci kovu ve tříděném sběru představovaly ročně produkci 84 tis. tun odpadu. Typickým zástupcem v této kategorii jsou různé kovové díly a součástky a další předměty, které nebyly správně vytříděny.

- Odhad výskytu v SKO

V rámci celkového množství komunálního odpadu je ročně sesbíráno 54 tis. tun kovů, podle procentuálního podílu uvedeného v tabulce Výskyt materiálu ve směsném komunálním odpadu výše. S ohledem na charakter výrobků v oblasti dům a zahrada lze kvalifikovaným odhadem říct, že tyto výrobky tvoří 20 % z celkového výskytu kovů ve směsném komunálním odpadu. To je zhruba 11 tis. tun odpadu z této kategorie. Typickým zástupcem v této kategorii je kovové nářadí, části lamp, či menší kovové dekorace.

- Odhad výskytu v objemném odpadu

Celkové množství odpadu v objemném odpadu je 634 489 tun za rok. S ohledem na velké množství možných výrobků vyskytujících se v objemném odpadu, lze kvalifikovaným odhadem říct, že kovové výrobky z kategorie dům a zahrada budou tvořit pouze do 1 %. S tímto odhadem lze tedy konstatovat, že v rámci objemného odpadu se zde ročně vyskytuje zhruba 6 tis. tun. Typickým zástupcem v této kategorii jsou kovové žebříky, sudy a velké nádoby aj. Tabulka 7: Odhad výskytu odpadu z kovu z kategorie dům a zahrada

Tříděný sběr (tis. t)	SKO (tis. t)	Objemný odpad (tis. t)
84	11	36

3. Papír

²³ Pohyb obyvatelstva – rok 2022 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023 [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/pohyb-obyvatelstva-rok-2022>

- Odhad výskytu ve tříděném sběru

V rámci tříděného sběru se ročně vysbírání 30,6 kg papíru na osobu. Pokud tedy budeme počítat s počtem obyvatel ČR 10,533mil.²⁴, dostáváme se na číslo 322 tis. tun papírového odpadu v rámci tříděného sběru. Kvalifikovaným odhadem lze předpokládat, že položky pro dům a zahradu budou tvořit zanedbatelnou část max do 1 %. To by znamenalo, že výrobky dům a zahrada by ve tříděném sběru papíru představovaly ročně produkci 3 tis. tun odpadu. Typickým zástupcem v této kategorii jsou plakáty, letáky či drobné party předměty.

- Odhad výskytu v SKO

Ve směsném komunálním odpadu se ročně vyskytuje 178 tis. tun papíru, podle procentuálního podílu uvedeného v tabulce Výskyt materiálu ve směsném komunálním odpadu výše. S ohledem na charakter výrobků v oblasti dům a zahrada lze kvalifikovaným odhadem říct, že tyto výrobky tvoří pod 1 % z celkového výskytu papíru ve směsném komunálním odpadu. To je do 2 tis. tun odpadu papíru z této kategorie. Typickým zástupcem v této kategorii jsou papírové tácky a talíře, ubrousky, či papírové kelímky s plastovou vrstvou.

- Odhad výskytu v objemném odpadu

Celkové množství odpadu v objemném odpadu je 634 489 tun za rok. S ohledem na velké množství možných výrobků vyskytujících se v objemném odpadu, lze kvalifikovaným odhadem říct, že papírové výrobky z kategorie dům a zahrada budou tvořit do 0,5 %. S tímto odhadem lze tedy konstatovat, že v rámci objemného odpadu se zde ročně vyskytuje zhruba 3 tis. tun. Typickým zástupcem v této kategorii jsou například zbytky tapet či role.

Tabulka 8: Odhad výskytu odpadu z papíru z kategorie dům a zahrada

Tříděný sběr (tis. t)	SKO (tis. t)	Objemný odpad (tis. t)
3	2	3

4. Sklo

- Odhad výskytu ve tříděném sběru

V rámci tříděného sběru se ročně vysbírání 15,2 kg skla na osobu. Pokud tedy budeme počítat s počtem obyvatel ČR 10,533mil.²⁵, dostáváme se na číslo 160 tis. tun skleněného odpadu v rámci tříděného sběru. Kvalifikovaným odhadem lze předpokládat, že položky pro dům a zahradu budou tvořit do 0,5 %. To by znamenalo, že výrobky dům a zahrada by ve tříděném sběru skla představovaly ročně produkci do 1 tis. tun odpadu. Typickým zástupcem v této kategorii je například skleněné nádoby, jako jsou sklenice či misky.

- Odhad výskytu v SKO

V rámci celkového množství komunálního odpadu je ročně sesbíráno 89 tis. tun skla, znovu podle procentuálního podílu uvedeného v tabulce 4 - Výskyt materiálu ve směsném komunálním odpadu výše. S ohledem na charakter výrobků v oblasti dům a zahrada lze kvalifikovaným odhadem říct, že tyto výrobky tvoří 1–2 % z celkového výskytu skla ve směsném komunálním odpadu. To je okolo

²⁴ Pohyb obyvatelstva – rok 2022 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023 [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/pohyb-obyvatelstva-rok-2022>

²⁵ Pohyb obyvatelstva – rok 2022 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023 [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/pohyb-obyvatelstva-rok-2022>

1 tis. tun odpadu skla z této kategorie. Typickým zástupcem v této kategorii jsou například skleněné předměty s kovovými nebo plastovými částmi, skleněné části dekorací apod.

- Odhad výskytu v objemném odpadu

Výskyt skla v objemném odpadu buď není nebo je pod prahem sledovatelnosti.

Tabulka 9: Odhad výskytu odpadu ze skla z kategorie dům a zahrada

Tříděný sběr (tis. t)	SKO (tis. t)	Objemný odpad (tis. t)
1	1	-

5. Keramika

Pro odhad podílu keramiky v odpadech z kategorie dům a zahrada musíme vzít v úvahu několik faktorů:

- Keramika je běžnou součástí domácího a zahradního vybavení (květináče, vázy, zahradní dekorace).
- Má dlouhou životnost, takže se v odpadu objevuje méně často než jiné materiály.
- Není tak lehká jako plasty nebo papír, takže její hmotnostní podíl může být významnější.

- Odhad výskytu ve tříděném sběru

Keramika se jako samostatný materiálový odpad v současnosti nesbírá. U keramiky je důležité zmínit, že často narušuje proces recyklace ostatních materiálů, a proto je důležité, aby byla sbírána a zpracována odděleně. Keramika není součástí tříděného sběru, ale může se stát, že se tam dostane omylem – její podíl je zanedbatelný, odhadem pod 0,5 %.

- Odhad výskytu v SKO

Jelikož keramika nebyla zkoumána v rámci rozboru smíšeného komunálního odpadu jako samostatný materiálový tok, lze ji zařadit do odpadu v rámci jemného podílu ve složkách pod 40 mm, které celkem tvoří 641 tis. tun odpadu, a další odpady, které tvoří 561 tis. tun odpadu. V rámci kvalifikovaného odhadu lze říci, že keramika v těchto dvou složkách bude zastoupena ze 3–4 % což je zhruba 37–45 tis. tun odpadu. Typicky se v této kategorii budou vyskytovat zejména drobné keramické předměty a úlomky, které lidé vyhodí do SKO.

- Odhad výskytu v objemném odpadu

Celkové množství odpadu v objemném odpadu je 634 489 tun za rok. S ohledem na velké množství možných výrobků vyskytujících se v objemném odpadu lze kvalifikovaným odhadem stanovit, že keramické výrobky z kategorie dům a zahrada budou tvořit 2-3 %. Na základě tohoto odhadu lze tedy konstatovat, že v rámci objemného odpadu se v případě keramiky v objemném odpadu ročně vyskytuje zhruba 12-19 tis. tun. Typickými předměty v této kategorii mohou být větší keramické předměty, jako jsou květináče a zahradní dekorace.

Tabulka 10: Odhad výskytu odpadu z keramiky z kategorie dům a zahrada

Tříděný sběr	SKO (tis. t)	Objemný odpad (tis. t)
Méně jak 0,5 %	37-45	12-19

6. Textil

- Odhad výskytu ve tříděném sběru

V rámci tříděného sběru se ročně vysbírání 3 kg textilu na obyvatele. Pokud tedy budeme počítat s počtem obyvatel ČR 10,533 mil.²⁶, dostáváme se na číslo 31,5 tis. tun odpadu z textilu v rámci tříděného sběru. Kvalifikovaným odhadem lze předpokládat, že položky pro dům a zahrada budou tvořit 10 %. Toto číslo je odvozeno z celkových 100 % odpadu v rámci tříděného sběru textilu. Při takovém uvažování by výrobky z textilu v rámci kategorie dům a zahrada ve tříděném sběru představovaly ročně produkci 3 tis. tun. Typickým zástupcem v této kategorii jsou například peřiny, přikrývky, rohožky, polštáře, deky aj.

- Odhad výskytu v SKO

V rámci celkového množství komunálního odpadu je ročně sesbíráno 82 tis. tun textilu, znovu podle procentuálního podílu uvedeného v tabulce Výskyt materiálu ve směsném komunálním odpadu výše. S ohledem na charakter výrobků v oblasti dům a zahrada lze kvalifikovaným odhadem říct, že tyto výrobky tvoří 10 % z celkového výskytu textilu ve směsném komunálním odpadu. To je okolo 8 tis. tun odpadu textilu z této kategorie. Typickým zástupcem v této kategorii jsou například polštáře, deky, přikrývky aj.

- Odhad výskytu v objemném odpadu

Celkové množství odpadu v objemném odpadu je 634 489 tun za rok. S ohledem na velké množství možných výrobků vyskytujících se v objemném odpadu lze kvalifikovaným odhadem stanovit, že výrobky z textilu z kategorie dům a zahrada budou tvořit 4 %. Na základě tohoto odhadu lze tedy konstatovat, že v rámci objemného odpadu se v případě keramiky v objemném odpadu ročně vyskytuje zhruba 25 tis. tun. Typickými předměty v této kategorii mohou být větší matrace, koberce, peřiny aj.

Tabulka 11: Odhad výskytu odpadu z textilu z kategorie dům a zahrada

Tříděný sběr (tis. t)	SKO (tis. t)	Objemný odpad (tis. t)
3	8	25

V tabulce níže je výčet všech výše uvedených materiálových kategorií s celkovým výskytem produktů dům a zahrada.

Tabulka 12: Expertní odhad podílu výrobků dům a zahrada v jednotlivých odpadech

Materiál	SKO		Tříděný sběr		Objemný odpad	
	tis. tun/rok	podíl (%)	tis. tun/rok	podíl (%)	tis. tun/rok	podíl (%)
Plast	50-70	70	13,8	7,5	19	3

²⁶ ČSÚ. Pohyb obyvatelstva – rok 2022. Online. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/rychle-informace/pohyb-obyvatelstva-rok-2022>. [cit. 2024-07-22].

Kov	11	20	84	20	6	1
Papír	2	1	3	1	3	0,5
Sklo	1	1-2	1	0,5	-	-
Keramika	37-45	3-4	-	0,5	12-19	2-3
Textil	8	10	3	10	25	4
CELKEM	109-137 tis. tun/rok		104,8 tis. tun/rok		65-72 tis. tun/rok	

Zdroj: vlastní zpracování

S ohledem na materiálové složení produktů v kategorii dům a zahrada, a na dostupná data, lze konstatovat, že největší podíl této produktové kategorie končí ve směsném komunálním odpadu, a je zde tedy velký potenciál pro vyšší míru separace a preferovaného způsobu nakládání dle odpadové hierarchie. Dále je největší podíl v tříděném sběru plastů, což představuje 7,5 % celkové hmotnosti. Tento vysoký podíl naznačuje, že mnoho výrobků z této kategorie obsahuje plastové komponenty. Druhým nejčastějším způsobem třídění je ukládání do materiálového toku na kovy, kde končí 20 % těchto produktů. Třetím tokem jsou kontejnery na papír, kde je umístěno 1 % těchto produktů. Nakonec, 0,5 % produktů z této kategorie, je tříděno do kontejnerů na sklo. Toto rozdělení reflektuje materiálovou různorodost produktů v této kategorii a ukazuje na specifické výzvy při nastavování celého systému EPR.

Současná datová tíže ale umožňuje podívat se na EPR v této produktové kategorii jako na finanční odpovědnost výrobců za úhradu části nákladů v jednotlivých způsobech nakládání.

Popis současného stavu by však neměl vynechat ani dílčí aktivity, které probíhají na dobrovolné bázi a ukazují, že v oblasti předcházení vzniku odpadu má produktová kategorie Dům a zahrada významný potenciál. Příklad mohou být charitativní sbírky diakonií²⁷, re-use centra, swapy či knihovny věcí. Příkladem dobré praxe opětovného využití jsou dále různé iniciativy, například projekt Otoč květináč²⁸.

3.3.2 Stávající systémy v zahraničí

Za jeden z nejpokročilejších států v implementaci rozšířené odpovědnosti výrobce v rámci Evropské unie lze považovat Francii. Francouzský systém je považován za transparentní, efektivní a úsporný. Většina oblastí EPR je pokryta skrze regulaci ze strany státu, nicméně existují i takové, které vznikly na základě dobrovolné iniciativy²⁹.

Hlavním progresivním prvkem celého systému je aplikace tzv. ekomodulace, kdy se výše poplatku, kterou výrobci musí zaplatit, odvíjí od množství využitého materiálu při výrobě či podílu recyklovatelné složky. Zavedeny jsou však také varovné a sankční metody. Některé z nich obsahují například tzv. „žluté karty“, které ve výsledku více motivují společnosti k napravení nedostatku v rámci systému. Způsob implementace se liší v závislosti na oblasti. Subjekty mohou své povinnosti

²⁷ např. Diakonie STROM, z.s. Online. Dostupné z: <https://diakoniestrom.cz/sberna-a-vydejni-mista/>. [cit. 2024-05-30].

²⁸ Otoč květináč. Online. Dostupné z: <https://www.otockvetinac.cz/>. [cit. 2024-05-30].

²⁹ Extended Producer Responsibility: France [online]. Barcelona: The Switchers. n.d. [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://switchmed.eu/wp-content/uploads/2020/12/01-FRANCE-Fact-Sheets.pdf>

dostát buďto individuálně, nebo kolektivně – skrze tzv. „PRO“ (Producer Responsibility Organisation). Touto zkratkou jsou označovány neziskové organizace, které lze rozdělit na dvě skupiny³⁰:

- Organizační schéma – organizace jsou zodpovědné za nakládání s odpadem. Náklady na to kryjí z poplatků od povinných subjektů.
- Finanční schéma – organizace nejsou zodpovědné za samotné nakládání s odpadem. Vybrané poplatky distribuují dále na obce a další subjekty, které zpětný odběr zajišťují.

Ve Francii byl v roce 2020 schválen zákon č. 2020-105, „anti-waste law for a circular economy“ (AGEC) o rozšířené působnosti výrobce, který mj. upravuje oblast kutilského a zahradního vybavení.³¹ Tento zákon byl dále promítnut do Vyhlášky č. 2021-1213 ze dne 22. září 2021 o odvětvích rozšířené odpovědnosti výrobců týkajících se hraček, předmětů pro sport a volný čas a předmětů pro kutily a zahradu.³² Výrobci a prodejci s povinností k EPR jsou, dle tohoto zákona, všechny fyzické nebo právnické osoby, které ve Francii profesionálně vyrábějí, dovážejí, montují nebo poprvé uvádějí na vnitrostátní trh výrobky pro kutily a zahrádkáře určené k prodeji konečnému uživateli, ať už bezplatně nebo za úplatu, jakoukoli technikou prodeje nebo k přímému použití na vnitrostátním území. Tyto povinné subjekty po registraci do systému dostanou své jedinečné identifikační číslo,³³ a následně jsou povinny deklarovat údaje o celkovém počtu jednotek produktů uvedených na francouzský trh a o jejich celkové hmotnosti, a to podle kódu produktu. Tyto zprávy se podávají čtvrtletně. Pokud výrobce uvede na francouzský trh méně než 10 000 kusů a méně než 15 tun kutilské a zahradnické techniky za rok, může požádat o roční paušální prohlášení. Výrobci, kteří mají nárok na paušální prohlášení, musí každoročně hlásit pouze celkový počet vyrobených jednotek. Na začátku každého roku musí posoudit, zda splňují podmínky pro uplatnění paušálního prohlášení.³⁴ Paušální prohlášení tak umožňuje maloobchodníkům méně administrativně náročný způsob zapojení do systému, a zároveň snižuje celkový tlak na jejich zapojení, ačkoli jsou stále do daného EPR systému zahrnuti.

V rámci EPR systému se od výrobců očekává, že budou aktivně přispívat k prevenci vzniku odpadů tím, že budou při navrhování svých produktů uplatňovat principy ekologického designu. Mají také zajišťovat dlouhodobou životnost produktů tím, že poskytnou opravářům nezbytné prostředky pro jejich údržbu a podporovat iniciativy zaměřené na opětovné použití produktů. Kromě toho je klíčové přiložit k produktům návody na třídění odpadu, které informují o správném způsobu likvidace starých výrobků, a to prostřednictvím etiket na samotném produktu, jeho obalu či v přiloženém návodu.³⁵

³⁰ Extended Producer Responsibility: France [online]. Barcelona: The Switchers. n.d. [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://switchmed.eu/wp-content/uploads/2020/12/01-FRANCE-Fact-Sheets.pdf>

³¹ France's new EPR for DIY and Gardening Equipment legislation. Valpak [online]. Londýn: Reconomy, 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.valpak.co.uk/frances-new-epr-for-diy-and-gardening-equipment-legislation/>

³² <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000044087571>

³³ Do-it-yourself and garden products: a re-use and recycling channel to give them a second life. Ecomaison [online]. Paříž: Ecomaison, 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://ecomaison.com/en/filiere-brico-jardin/>

³⁴ France's new EPR for DIY and Gardening Equipment legislation. Valpak [online]. Londýn: Reconomy, 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.valpak.co.uk/frances-new-epr-for-diy-and-gardening-equipment-legislation/>

³⁵ Do-it-yourself and garden products: a re-use and recycling channel to give them a second life. Ecomaison [online]. Paříž: Ecomaison, 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://ecomaison.com/en/filiere-brico-jardin/>

Sankce pro povinné subjekty, které nedodržují tuto legislativu, mohou dosáhnout až 70 000 € za výrobek prodaný bez jedinečného identifikačního čísla.³⁶

Výrobní kategorie spadající pod zákon jsou uvedeny v tabulce níže:³⁷

Tabulka 13: Kategorie výrobků zařazené do francouzského EPR

Kategorie	Podkategorie	Výrobky
1 – Ruční nářadí	Ruční nářadí	Kladiva, šroubováky, pily, kleště, zahradní nůžky, plecí nože, kosačky, lopaty, krumpáče, hrábě, pravítka, hadicové vodováhy, ...
2 – Drobné vybavení	Zavlažovací hadice a postřikovače	Zahradní hadice, kapková zavlažování
	Nástroje pro aplikaci materiálů	Štětce a štětky, malířské válečky, stříkací pistole
	Ochrana zahrady a kutilství	Plastové fólie, sítě, bazénové plachty, zakrývací plachty, ...
	Ochranné pracovní pomůcky	Boty, rukavice, přilby
	Pěstební a ozdobné nádoby (vyjma těch, které jsou zahrnuty do obalů pro domácnost)	Květináče z různých druhů materiálů
3 – Příslušenství a spotřební materiál	Ostatní drobné vybavení	Secí stroje, aplikátory hnojiva, konve, kýble, postřikovače, podpěry rostlin, zahradní kůly, klekátko, zahradní doplňky pro předpověď počasí, bazénové sítě, ...
	Příslušenství a spotřební materiál pro nářadí	Vrtáky, závitníky, frézy, šroubovací čepele, pilové kotouče, brusné kartáče, ...
	Příslušenství a spotřební materiál pro zavlažování	Zahradní pistole, zalévací tyče, hlavice postřikovače, zavlažovací kohoutky, spojky a šroubení, zavlažovací hodiny, ...
	Další příslušenství pro kutilství a zahradu	Zahradní spony a svorky, stahovací pásy, ...
4 – Velké vybavení	Velké vybavení pro kutilství a zahradu	Štafle, žebříky, schůdky, kolečka, sběrače dešťové vody, kompostéry, zahradní válce
5 – Tepelné a netepelné stroje a zařízení	Tepelné a netepelné stroje	Křovinořezy, strunové sekačky, zahradní vysavače a foukače, nůžky na živý plot, prořezávací pily, kultivátory, čerpadla, likvidátory plevelů, štípače na dřevo, vertikátory, míchačky,

Ze systému jsou naopak vyloučeny:

³⁶ France's new EPR for DIY and Gardening Equipment legislation. Valpak [online]. Londýn: Reconomy, 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.valpak.co.uk/frances-new-epr-for-diy-and-gardening-equipment-legislation/>

³⁷ France's new EPR for DIY and Gardening Equipment legislation. Valpak [online]. Londýn: Reconomy, 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.valpak.co.uk/frances-new-epr-for-diy-and-gardening-equipment-legislation/>

- Produkty navržené výhradně pro použití profesionály
- Produkty železářství včetně netepelných produktů, jako jsou lana, provázky a šrouby/hřebíky
- Dekorativní ozdoby
- Zednické zařízení

Podle francouzského systému se musí do systému DIY a zahradních produktů hlásit každý, kdo je výrobcem, distributorem a prodejcem potřeb pro kutily a zahrádkáře. Celý systém je spravován a zajišťován pod iniciativou Ecomaison. V rámci této iniciativy se musí každý povinný subjekt stát jejím členem. Do tohoto jednotného systému povinné subjekty přihlašují své výrobky na základě určitých kritérií, a dále je popisují dle specifických vlastností. Těmito kritérii jsou základní identifikace výrobků dle kategorií uvedených výše, a jejich následné rozdělení podle podkategorií (například květináč, kolečko, konev, nářadí, aj.), které ještě musí rozlišit ve větším detailu na primární typ materiálu, sekundární typ materiálu, hmotnost a ekomodulaci. Dle těchto informací vznikne unikátní kód pro daný výrobek, na jehož základě je možné určit kategorii výše poplatku daného výrobku, jak je uvedeno v tabulce níže.³⁸ Výši variabilního poplatku určuje trojice faktorů – hmotnost, materiálové složení, a typ produktu. Tabulka níže poskytuje ucelený přehled jednotlivých tarifů:

³⁸ Consultez les produits couverts par Ecomaison [online]. Ecomaison, nedatováno [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: <https://espace-services.ecomaison.com/connaitre-les-produits-couverts-par-eco-mobilier/5362589473435561535>

Tabulka 14: Přehled jednotlivých tarifů ve Francii za tunu

Druh výrobku	Jeden materiál (>90 %)		Primární materiál (>50 %)		Jeden materiál (>90 %)		Primární materiál (>50 %)	Ostatní
	Inertní materiál (mimo keramiku)	Keramika	Kov	Dřevo nebo směs dřeva/kovu	Nesyntetické textilie, biologické materiály	Syntetické textilie, polymery, nebo plasty (vyjma kopolymerů)	Syntetické textilie, polymery, nebo plasty (vyjma kopolymerů)	Další materiály nebo složené materiály
DIY								
1. Ruční nářadí a příslušenství	-	-	10 €	45 €	50 €	165 €	215 €	215 €
2. Velké neelektrické stroje a příslušenství	-	-	3 €	10 €	30 €	50 €	75 €	75 €
3. Nástroje a podpěry pro práce ve výšce	-	-	3 €	10 €	30 €	50 €	75 €	75 €
4. Vybavení osobní ochrany a příslušenství	-	-	10 €	45 €	50 €	165 €	215 €	215 €
5. Plachty	-	-	-	-	50 €	165 €	215 €	215 €
Údržba zahrady a terénní úpravy								
6. Ruční nářadí pro zahradu	5 €	10 €	10 €	45 €	50 €	165 €	215 €	215 €
7. Vybavení osobní ochrany	-	-	10 €	45 €	50 €	165 €	215 €	215 €
8. Květináče a truhlíky	5 €	10 €	10 €	20 €	50 €	130 €	170 €	170 €
9. Plachty, fólie, sítě	-	-	-	-	50 €	165 €	215 €	215 €
10. Venkovní vybavení	5 €	10 €	3 €	10 €	30 €	50 €	75 €	75 €
11. Nezděné venkovní stavby	5 €	10 €	3 €	10 €	30 €	50 €	75 €	75 €

Zdroj: Ecomaison³⁹, vlastní zpracování

I přes zavedení EPR systémů v rámci celé Evropské unie na různé oblasti je Francie, jak již bylo zmíněno, považována za lídra v této oblasti. V rámci oblasti dům a zahrada, kterou analyzuje tato studie, je Francie jedinou zemí EU, která má vytvořený specifický systém na podobné výrobky v této oblasti, především v oblasti zahrady.

Důvodem, nebo lépe řečeno pilířem pro zavedení rozšířené odpovědnosti za širokou škálu výrobků a oblastí EPR systému ve Francii, je existence robustní infrastruktury zaštiťované společností Ecomaison, která celý systém spravuje, a umožňuje tak velké úspory z rozsahu. Použití jednotného systému pro různé produktové kategorie umožňuje sdílení zdrojů, administrativních procesů a infrastruktury, což vede k lepší koordinaci a sníženým nákladům na jednotku produktu. To zahrnuje sdílení logistických řešení, recyklačních středisek a informačních systémů. Tento přístup také umožňuje konsolidovat data a reporting, což zvyšuje transparentnost a usnadňuje dohled nad plněním regulačních požadavků. Zároveň platí, že povinné subjekty mají se společností násobný vztah (např. uvádí výrobky pro kutily, které jsou zabalené do obalových materiálů), a tudíž při plnění environmentálních regulačních povinností existují úspory z rozsahu.

³⁹ Guide de l'adhérent: Articles de bricolage et de jardin [online]. Paříž: Ecomaison. 2024. [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://ecomaison.com/ressources/brico-jardin-guide-de-ladherent/>

4 NÁVRH VĚCNÉHO ŘEŠENÍ

Tato kapitola se zaměřuje na návrh věcného řešení, které se týká zavedení systému EPR v segmentu výrobků dům a zahrada. Cílem je nalézt optimální rovnováhu v internalizaci negativních externalit skrze implementaci vyšší míry cirkularity materiálu, a zároveň balancovat poměr mezi ochranou životního prostředí a ekonomickými zájmy výrobců a distributorů (podmínky pro podnikání), brát ohled na potřeby spotřebitelů (komfort ve spotřebě a inflační impulz do ceny), a minimalizovat zátěž na všechny zúčastněné, zejména na obce (častý problém nízkých finančních výnosů vs. vysoké administrativy).

4.1 Předmět navrhované úpravy

Předmětem této právní úpravy je vytvoření efektivního rámce EPR systému pro oblast výrobků kategorie dům a zahrada. Jedná se o velmi heterogenní skupinu výrobků, což vyžaduje specifický přístup k vytvoření a nastavení celého systému, který bude reflektovat skutečné náklady a smysluplně řídit materiální toky odpadu.

Hlavními cíli navrhované právní úpravy je:

- Reflektování skutečných nákladů: Vytvořit EPR systém, který přesně odráží náklady spojené s nakládáním s odpady. To zahrnuje náklady na sběr, třídění, recyklaci a likvidaci odpadu;
- Zohlednění materiálních toků odpadu: Zajistit, aby systém EPR zohledňoval různé materiální toky odpadů specifické pro jednotlivé výrobky, což umožní efektivnější řízení těchto odpadových toků;
- Zvýšení efektivity recyklace a opětovného využití: Navrhnout mechanismy, které podpoří vyšší míru recyklace a opětovného využití materiálů;
- Minimalizace dopadu na životní prostředí: Cílem systému by měla být také minimalizace negativních dopadů na životní prostředí prostřednictvím efektivního řízení a podpora ekologicky šetrných postupů.

Právní úprava tedy stanovuje nové podmínky vůči tzv. povinnému průmyslu v podobě environmentálních cílů, které dle informací popsanych v kapitole 3.3.2 mohou odpovídat charakteru organizačnímu schématu, nebo finančnímu schématu, mohou být stanoveny specificky (cíle na podíl zpětného odběru a recyklace), nebo ve formě finanční participace na stávajícím systému (dofinancování stávajících způsobů nakládání s výrobky po konci životního cyklu), a vymezuje způsob, jakým mohou být tyto podmínky splněny. Právní úprava musí brát v potaz potenciální dopady na všechny potenciálně dotčené subjekty, její součástí je tedy standardní vyhodnocení *ex-ante* RIA a *ex-post* RIA, vztahující se ke stanoveným cílům, a evaluovat různé způsoby dosažení cílů (například výstavba suverénního kolektivního EPR systému s vlastním klientským oddělením, administrativou a odpadovou infrastrukturou bude generovat celkové náklady, jejichž alternativní využití prostřednictvím schématu postaveném na existující infrastruktuře může přinést významně vyšší environmentální benefity).

4.2 Působnost navrhované právní úpravy

V rámci provedené analýzy je věnována zvláštní pozornost kategorizaci výrobků dle vybraných kritérií, což umožňuje detailní pochopení rozsahu potenciálního dopadu navrhované právní úpravy. V rámci této kapitoly byl proveden průzkum trhu zaměřený na identifikaci subjektů, které by mohly

být navrhovanou právní úpravou dotčeny. S ohledem na velmi diverzifikovanou kategorii nelze zaručit komplexní zmapování všech subjektů, avšak na základě vymezení zahrnutých výrobků byla rovněž vytvořena příloha č. 1, která identifikuje potenciálně zasažené subjekty na základě kódů CZ NACE. Důraz je kladen na komplexní shrnutí všech relevantních stran, od výrobců, přes distributory, až po konečné spotřebitele, s cílem zajistit, že systém EPR bude spravedlivě a efektivně reflektovat odpovědnost za environmentální dopady.

4.2.1 Vymezení zahrnutých výrobků

Systém EPR je vhodným nástrojem především pro produkty, které je nutné oddělit od směsného komunálního odpadu za účelem jejich recyklace nebo jiného efektivního využití. EPR může také sloužit k omezení vlivu vymezených výrobků na ostatní odpady, například v případě, kdy je mohou kontaminovat či komplikovat jejich recyklaci, a nabízí koordinovaný přístup k dosahování environmentálních cílů, zejména u zboží distribuovaného prostřednictvím maloobchodu.

Jasně vymezení výrobků je tedy pro zajištění efektivní funkčnosti EPR systému klíčové. Kritéria pro výběr vhodných výrobků pro jejich zařazení do EPR systému by měla zahrnovat jejich charakteristiku (hmotnost, objem), možnost opravy, potenciál recyklace, životní cyklus a environmentální dopad. Samozřejmě platí v úvodu vymezená teze, a sice, že pro odpadové hospodářství není relevantní produktové vymezení, ale materiálové vymezení, obzvláště u tak široce definované produktové skupiny. Kromě dalších těchto aspektů je klíčové zohlednit také realistické možnosti spotřebitelů při nakládání s odpady a jasně stanovit pravidla pro recyklaci nebo jiné způsoby zpracování produktů po skončení jejich životnosti.

Předměty zahrnuté v rámci produktové kategorie potřeby pro dům a zahradu jsou definovány jako výrobky, které jsou v bezprostředním spojení s domem a zahradou, avšak netvoří jejich nedílnou součást. To znamená, že nejsou pevně upevněny ke stavbě domu a jsou samostatně a volně se vyskytujícími předměty. Všechny níže navrhované výrobky doporučujeme do systému zahrnout z několika důvodů. Za prvé, mají přímé spojení s produktovou kategorií dům a zahrada, což je klíčové pro jejich správné zařazení. Za druhé, je nutné zvážit způsob jejich recyklace a celkové začlenění do odpadového hospodářství. Tímto přístupem bude zajištěno, že tyto výrobky budou správně identifikovány a zpracovány, což povede k efektivnějšímu řízení odpadu a lepšímu využití recyklovatelných materiálů. Tento krok je důležitý nejen z hlediska ekologického dopadu, ale také pro dosažení cílů udržitelnosti a plnění legislativních požadavků.

Výše uvedená definice předpokládá, že při implementaci jiných EPR systémů mohou některé z těchto produktů nebo produktových skupin spadat preferovaně do těchto jiných EPR systémů.⁴⁰ Zpracovatel studie nemá k dispozici kompletní informace o všech strategických plánech v oblasti odpadového hospodářství, proto je výčet produktových skupin robustní a může se, v případě zavedení rozšířené odpovědnosti výrobce či jiné regulace, překrývat s jinými produktovými kategoriemi. Výčet možných překryvů s jinými EPR systémy, které existují nebo se o nich vede odborná debata, je blíže popsán v kapitole 4.3.

V rámci produktové skupiny Dům a zahrada jsou vymezeny kategorie zahrnutých výrobků v následující tabulce.

Tabulka 15: Kategorie a jednotlivé výrobky zahrnuté v systému EPR pro oblast Dům a zahrada

⁴⁰ Zpracovatel studie nedisponuje kompletními informacemi o strategických záměrech MŽP v oblasti odpadového hospodářství, proto je výčet produktových skupin robustní.

Kategorie	Podkategorie	Výrobky
1 – Barvy a laky	----	Nátěry, barvy, laky.
2 – Zahradní motorové stroje a zařízení	----	Sekačky, křovinořezy, frézy, motorové pily, kultivátory, tepelná čerpadla, míchačky, gril, vertikutátor apod.
3 – Zahradní vybavení	Vybavení určené k údržbě zahrad	Šroubováky, zahradní hadice, konev, zahradní nůžky, rýč, motyka, hrábě, zahradní vidle, lopata, zahradní koště, postřikovač, zavlažovací systém, kropicí pistole, zahradní rukavice, zahradní koše, květináče, ochranné plachty, nádoby na vodu apod.
	Venkovní dekorace	Zahradní sochy, fontány, ptačí budky, ptačí krmítka, sluneční hodiny, zahradní trpaslíci, víly, skřítky, kovové ornamenty, zahradní lucerny, solární osvětlení, zahradní svítelníky, dekorativní kamen, mozaiky, zahradní hodiny, kovové oblouky, květináče apod.
4 – Vybavení v domácnosti	Kuchyňské vybavení	Kuchyňské nože, pánve, hrnec, rendlík, cedník, struhadlo, otvírák na konzervy, otvírák na lahve, korkový šroub, misky, talíře, příbory, lžičky, vidličky, nože, sklenice, hrníčky, mýsy, šlehač, metla, lopatka na dort, naběračka, naběračka na těstoviny, škrabka na brambory, váha, mlýnek na pepř, mlýnek na sůl, kuchyňské prkénko, plech na pečení, forma na koláč, forma na dort, pekáč, kuchyňské kleště apod.
	Vnitřní dekorace	Obrazy, plakáty, fotografie, zrcadla, vázy, sochy, svíčky, svícny, aromalampy, vonné tyčinky, dekorativní mýsy, hodiny, vánoční ozdoby, dřevěné dekorace, keramické dekorace, plastové dekorace apod.
	Jednorázové dekorace a vybavení	Papírové girlandy, balóny, papírové květiny, konfety, papírové bannery, jednorázové talíře, jednorázové kelímky, papírové ubrusy, papírové tácky, jednorázové obaly apod.
5 – Koberce a lino	----	Koberce, rohožky, podložky, linoleum.
6 – Ložní výrobky	----	Povlečení, prostěradla, polštáře, peřiny, přikrývky, deky, chrániče na matrace, povlaky na polštáře, povlaky na přikrývky apod.

Vyjmuty jsou naopak následující výrobky:

- Produkty určené výhradně pro profesionály;
- Produkty pevně uchycené ke stavbě domu;
- Elektrická a elektronická zařízení;
- Zahradní nábytek;
- Interiérový nábytek;
- Textil;
- Hygienické pomůcky;

- Volnočasové produkty spojené s domácností a zahradou (hračky, vybavení na sport a další).

Vzhledem k širokému spektru potenciálně zařaditelných produktů s rozličnými charakteristikami a využitím, byla vytvořena následující kritéria pro stanovení a definování jednotlivých výrobků a produktů:

1. Zpětný odběr – výrobky, u kterých je možná recyklace, nebo v recyklaci stávajícího materiálového toku představují problém;
2. Spolufinancování tříděného sběru – výrobky výhradně ze železa a plastu;
3. Spolufinancování sběrných dvorů a SKO – ostatní výrobky, které se objevují v SKO nebo na sběrných dvorech.

V rámci analýzy systému EPR pro výrobky domácího a zahradního použití jsme určili také kritéria pro kategorizaci produktů s ohledem na jejich materiální složení, využití, délku životnosti a možnosti recyklace. Dle těchto kritérií stanovených níže by bylo umožněno efektivněji řídit procesy sběru a zpracování odpadů:

- 1. Možnost zpětného odběru:** Toto kritérium se týká produktů, které jsou vhodné pro recyklaci, částečnou reparaci nebo které představují specifické výzvy v rámci recyklačního procesu stávajícího materiálového toku. Zahrnuje produkty, u kterých je z technického či ekonomického hlediska možné a výhodné je opětovně použít, zpracovat je, nebo opravit. Tento žádoucí způsob nakládání s výrobky po konci jejich životního cyklu by měl respektovat ekomodulaci a pozitivně diskriminovat výrobky, u nichž je cirkularita ve vyšší míře, nebo je snazší. To podporuje i tlak na zvyšování informovanosti spotřebitelů.

Zahrnuté výrobky:

- Vybavení určené k údržbě zahrad;
- Motorové stroje a zařízení.

- 2. Produkty, které se vyskytují ve směsném komunálním odpadu:** Toto kritérium pomáhá určit produkty, jejichž vymezení do vlastního materiálového toku je nákladné, nebo jinak obtížné (např. ve formě separovaného zpětného odběru na úrovni domácností). Pro menší domácí výrobky, jako jsou dekorace, může být systém EPR přínosem jen v omezené míře, a jejich zařazení do separovaného materiálového toku formou zpětného odběru by mohlo být neefektivní a pro spotřebitele matoucí. Je tedy potřeba zvážit, zda má zavedení systému pro jednorázové produkty malého objemu praktický význam. Nejefektivnějším řešením je v případě těchto produktů spíše zvýšená informovanost a osvěta spotřebitelů, která by vedla ke správnému uvažování o nakládání s odpady, a podporovala by udržitelnější spotřebitelské chování.

I navzdory faktu, že náklady spojené se zavedením EPR systémů jsou oficiálně hrazeny výrobci a distributory, je nutné předpokládat, že tyto poplatky budou ve skutečnosti reflektovány v konečných cenách pro spotřebitele.

Implementace systému EPR pro menší produkty v domácnostech může vést celkově k cenovému navýšení produktů, aniž by došlo k významné změně v jejich nakládání po dosažení konce jejich životnosti. Na druhou stranu platí, že negativní externality těchto výrobků, nezahrnuté ve finálních cenách, pro společnost existují. Je tedy klíčové uplatnit vyvážený přístup, který spojí ekologické cíle se správou zdrojů tak, aby systém EPR přinášel reálné

benefity a nepředstavoval nadměrnou finanční zátěž pro koncové uživatele. Pro tyto produkty není efektivní budovat specifické kanály zpětného odběru, které by se promítly do nákladů potřebných k vybudování, administrativě a provozu tohoto robustního systému, ale jako optimální se jeví uvažovat o rozšířené odpovědnosti výrobce formou finančního příspěvku, který bude minimalizovat vícenáklady, umožní efektivně spolufinancovat odpadové hospodářství na úrovni obcí, a tím pádem negenerovat spotřebnímu zboží inflační impulz.

Zahrnuté výrobky:

- Kuchyňské vybavení, keramika a ostatní materiál kromě kovu a plastu;
- Vnitřní dekorace;
- Venkovní dekorace;
- Jednorázové dekorace a vybavení;
- Barvy a laky.

- 3. Produkty, které se vyskytují ve tříděném sběru:** Toto kritérium se vztahuje na produkty, které jsou typicky vyhazovány do kontejnerů pro tříděný odpad, jako jsou plasty a kovy. Zahrnuje typy odpadů, které lze efektivně zpracovávat pomocí stávajících třídících a recyklačních technologií. Vzhledem k tomu, že tyto materiály lze už nyní efektivně separovat a recyklovat, zavádění dalšího specifického systému EPR se zde nejeví jako efektivní způsob s jejich nakládáním. Docházelo by tak ke zvyšování administrativních a finančních nákladů bez podstatného přínosu pro životní prostředí. Namísto toho by bylo vhodné soustředit pozornost na zlepšení a optimalizaci současného systému sběru a třídění, stejně jako na zvyšování povědomí spotřebitelů o správném třídění a recyklaci těchto materiálů. Koordinace těchto cílů s AOS, která systém organizuje, navíc povede k významné úspoře transakčních a administrativních nákladů (výrobci zboží v obalech jsou klienty AOS).

Zahrnuté výrobky:

- Ostatní drobné předměty pro dům a zahradu, výhradně z plastu nebo kovu;
- Jednorázové dekorace z plastu, papíru a kovu (např. lampiony, papírové květy, party čepice, napichovadla, třásně, aj.).

- 4. Vyčlenění do sběrných dvorů nebo jiných EPR systémů:** Produkty, které mají větší objem nebo delší životnost a vyžadují speciální zpracování kvůli jejich materiálnímu složení. Toto kritérium zohledňuje potřebu specializovaného sběru a zpracování, které nelze efektivně řešit standardními postupy sběru komunálního odpadu. Příkladem z oblasti dům a zahrada jsou například koberce a lino, které vyžadují specifické zpracování, neboť nejsou standardní součástí komunálního odpadu, a mohou být složitě recyklovatelné z důvodu různorodosti materiálů a obtížného odstraňování. Další zahrnutou položkou jsou ložní výrobky jako peřiny, polštáře a matrace, které představují výzvu pro recyklaci a často vyžadují separátní sběr. Tyto předměty mohou obsahovat různé materiály, jako jsou textilie, pěnové výplně či kovové pružiny, které je třeba rozebrat a zpracovat odděleně, aby bylo možné je recyklovat nebo řádně zpracovat. Zahraniční zkušenosti ukazují, že mnohé z těchto výrobků mají podobné charakteristiky jako produkty vyčleněné do jiných EPR systémů, jako například textil a bytový textil či nábytek, což v případě zavádění dalších EPR systémů, jak je na úrovni regulátora diskutováno, doporučujeme zvážit.

Zahrnuté výrobky:

- Koberce a lino;
- Ložní výrobky.

5. PVC jako samostatný tok: Vzhledem k vlastnostem PVC a jeho možné recyklaci za předpokladu, že půjde o samostatný materiálový tok, je vytvořena speciální kategorie pro výrobky. To by umožnilo lepší využití a recyklaci tohoto materiálu, který není možné vytřídit do běžného tříděného plastového odpadu, jehož recyklaci by mohl znehodnotit. Tento materiál však působí také potíže v případě jeho spalování, kdy se do prostředí mohou uvolňovat toxické látky, jakými jsou chlorovodík, dioxiny, aj.⁴¹ Speciálně vytvořená kategorie pro produkty z PVC by tak mohla zvýšit míru jejich opětovného využití a snížit jejich výskyt ve směsném komunálním odpadu. Při zavádění systému pro tento typ výrobků je však zásadní zajistit, aby systém nepředstavoval nespravedlivou konkurenční výhodu pro PVC produkty, respektive nezvýhodňoval tržní podmínky pro jiné materiály.

Zahrnuté výrobky:

- Výrobky z PVC (např. nádobí či zahradní hadice z PVC).

Výše uvedené dělení ukazuje, jak o pojetí rozšířené odpovědnosti široké palety produktů v kategorii Dům a zahrada přemýšlíme. Rozčlenění do skupin dle preferovaného způsobu nakládání s výrobky po konci životního cyklu je nezbytné. Při tomto dělení je zásadní reflektovat následující prvky:

- Materiálové složení produktů v dané skupině;
- Možnost zařazení do jiných, existujících či připravovaných systémů rozšíření odpovědnosti;
- Celkový přínos pro ochranu životního prostředí, respektive pro financování současných způsobů nakládání v porovnání s náklady (zejm. pro státní dohled, obce, domácnosti, svozové společnosti a zpracovatele odpadu);
- Principy hospodářské soutěže a její ochrany;
- Pochopitelnost změn u domácností.

Je přitom vhodné brát v úvahu vnímání občana, který je na základě současného systému zvyklý uvažovat o odpadu jakožto o materiálu (např. plast, sklo, textil, aj.), a nikoli jako o kategorii na základě jejího původu. V tom sehrál důležitou roli dekády budovaný systém AOS EKO-KOM. Je tedy potřeba nastavit systém tak, aby nebyl příliš matoucí a reflektoval stávající zvyklosti.

Většinu výrobků z oblasti dům a zahrada lze zařadit do materiálových kategorií, které jsou již sbírány v rámci tříděného sběru, a které lze recyklovat, tj. papír, plasty, kovy, obalové sklo, dřevo, textil apod. Část pak lze zařadit do kategorií, pro něž je v současnosti uvažování zavedení separátních EPR systémů, tedy hračky, nábytek, ploché sklo, a sportovní potřeby. Po odečtení těchto kategorií z celkové sumy produktů v oblasti dům a zahrada jsou zbývajícími produkty zejména následující:

- Barvy a laky;
- Keramika.

⁴¹ Polyvinylchlorid (PVC). Arnika. [online]. Praha: Arnika. 2024 [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://arnika.org/toxicke-latky/nase-temata/toxicke-latky/polyvinylchlorid-pvc>

U těchto kategorií se nepředpokládá zvýšení opětovného použití ani recyklace – pouze u keramiky je možné ji použít sekundárně, například jako součást výplní cest. U EPR systému v oblasti dům a zahrada se tedy zvýšení míry recyklace nepředpokládá, a jeho hlavním účelem by tak byla kompenzace nákladů obcí a zpracovatelů v oblasti nakládání s odpady.

4.2.2 Zasažené subjekty

Klíčovou skupinou jsou povinné subjekty uvádějící výrobky na trh. Podle francouzského modelu implementace systému EPR v oblasti kutilského, zahradního a DIY vybavení jsou za výrobce a/nebo prodejce považovány všechny osoby, jak fyzické, tak právnické, které se profesionálně zabývají výrobou, dovozem, montáží nebo poprvé uvádějí na daný trh produkty určené k prodeji nebo poskytování konečnému spotřebiteli, ať už za úplaty či zdarma. To zahrnuje širokou škálu obchodních aktivit a distribučních kanálů. Zároveň platí, že pokud je produkt prodáván pod značkou prodejce, považuje se tato entita za odpovědnou za uvádění produktu na trh.⁴² Tabulka níže poskytuje přehled největších subjektů, zařazených do kategorie dům a zahrada.

Tabulka 16: Největší potenciálně zasažené prodejní společnosti

Typ obchodu	Název
DIY (hobbymarkety)	HORNBACH BAUMARKT CS spol. s r.o.
	Mountfield a.s.
	Bauhaus k.s.
	BauMax (BM ČESKO s.r.o.)
	UNI HOBBY A.S.
Dekorace a ostatní domácí potřeby	PEPCO Czech Republic s.r.o.
	IKEA Česká republika, s.r.o.
	JYSK s.r.o.
	KIK textil a Non-Food spol. s r.o.
	XXXLutz (XLCZ Nábytek s.r.o.)
Hypermarkety	Lidl Česká republika s.r.o.
	Kaufland Česká republika v.o.s.
	Albert Česká republika, s.r.o.
	Penny Market s.r.o.
	Tesco Stores a.s.
	Billa, spol. s r.o.
	Globus ČR, v.o.s.

Zdroj: Euromonitor⁴³, vlastní zpracování

Povinnými subjekty v rámci EPR systému pro oblast dům a zahrada v České republice by tedy měli být všichni producenti zahrnutých výrobků – tzn. nejen výrobci, ale také společnosti, které vybrané produkty v této oblasti uvádějí na český trh. To se týká i výrobců, kteří v České republice nesídlí,

⁴² Become a member of Ecomaison!. Ecomaison. [online]. Paříž: Ecomaison, 2024 [cit. 2024-04-26]. Dostupné z: <https://ecomaison.com/en/filiere-brico-jardin/>.

⁴³ Euromonitor. Online. Dostupné z: <https://www.euromonitor.com/>. [cit. 2024-04-21]

nicméně sem daný výrobek importují a prodávají jej v kamenných prodejnách nebo na online platformách.⁴⁴

V rámci analýzy jsou vymezeny konkrétně zasažené subjekty, které zahrnují výrobce, dovozce, maloobchodníky a distributory v oblasti výrobků dům a zahrada. Na základě jejich činností jsou specifikovány také pomocí kódů CZ-NACE. Tyto kódy slouží k identifikaci a systémovému zařazení firem podle jejich primární ekonomické aktivity. Příklady subjektů rozčleněných dle kódů CZ-NACE, na které může mít navrhovaná legislativa významný dopad, jsou detailně rozpracovány v příloze č. 1.

V rámci širokého spektra výrobků zahrnutých do této oblasti je nezbytné pojmenovat možná rizika spojená s distribučními cestami výrobků na trh, jako je například online nakupování. Zvláštní pozornost je proto věnována zejména prodejcům a obchodům v sektoru dům a zahrada, jako jsou hobbymarkety, specializované prodejny nabízející domácí potřeby, dekorace a nábytek a také hypermarkety, které nyní často nabízí rozsáhlý sortiment vybavení pro návrhem zasaženou oblast. Zavedení EPR systémů v těchto sektorech přinese významné dopady pro maloobchody a podniky poskytující tyto produkty konečným spotřebitelům, přičemž platí, že tyto subjekty jsou zapojeny (nebo se zapojují) do existujících a připravovaných EPR schémat, například AOS, WEEE, zálohování a další. Velkou roli zde bude hrát jejich aktivní účast a přizpůsobení se novým požadavkům na recyklaci a případný zpětný odběr, protože právě prodejci jsou důležitým místem komunikace se zákazníkem a při implementaci EPR systémů sehrávají nezastupitelnou komunikační a edukační úlohu.

Právě úzká kooperace s existujícími EPR systémy významně přispěje k omezení počtu produktů, které se budou po konci životního cyklu objevovat v jednotlivých materiálových tocích, avšak nebude za ně odveden výrobní poplatek. Bez ohledu na to, jakým způsobem dojde k implementaci rozšířené odpovědnosti výrobce, je důležité, aby byly naplněny podmínky k omezování tzv. freeridingu. Těmi jsou následující body:

- Jasně definované produktové skupiny: Produktové skupiny zahrnuté do EPR systému musí být jasně a podrobně definované, aby nedocházelo k nejasnostem – ty zvyšují všem zainteresovaným subjektům administrativní náklady na kontrolu a dohled, ale také vytvářejí prostor k obcházení
- Robustně definovaná kategorie: V rámci kategorie by neměly být vypuštěny některé produktové skupiny, které by mohly incentivizovat k obcházení pravidel (například označování produktu jako “dekorace” v případě, že by dekorace nebyly zahrnuty).
- Transparentní pravidla bez výjimek: Udělování výjimek (např. pro určité distributory nebo prodejce dle velikosti) nejenže vede k nesystematickému prvku v podobě uvádění výrobků, které nejsou pokryty rozšířenou odpovědností, ale zároveň porušuje principy hospodářské soutěže
- Zohlednění dobré praxe: Výrobci i prodejci mají zkušenost s kolektivními systémy EPR, zejména v podobě AOS, kde je proces registrace, kontroly i dohledu jasně nastaven

⁴⁴ EPR Compliance in 35 Countries Worldwide. Take-e-way. [online]. Hamburk: Take-e-way, 2024 [cit. 2024-04-26]. Dostupné z: <https://www.take-e-way.com/company/take>

a funguje velmi dobře – zrcadlení těchto procesů, nebo přímo jejich přímé využití, je vhodným způsobem omezení freeridingu.

- Podchycení zahraničních prodejů: Individualizované dovozy ze zahraničí jsou spíše zanedbatelný problém, ale klíčové je podchycení zahraničních internetových tržišť jako TEMU, Shein, Aliexpress apod.). Obliba těchto tržišť roste, a to i v rámci této produktové kategorie. Praxe přitom ukazuje, že distribuce produktů do ČR je velmi často spojena s obcházením povinnosti EPR napříč kategoriemi.⁴⁵

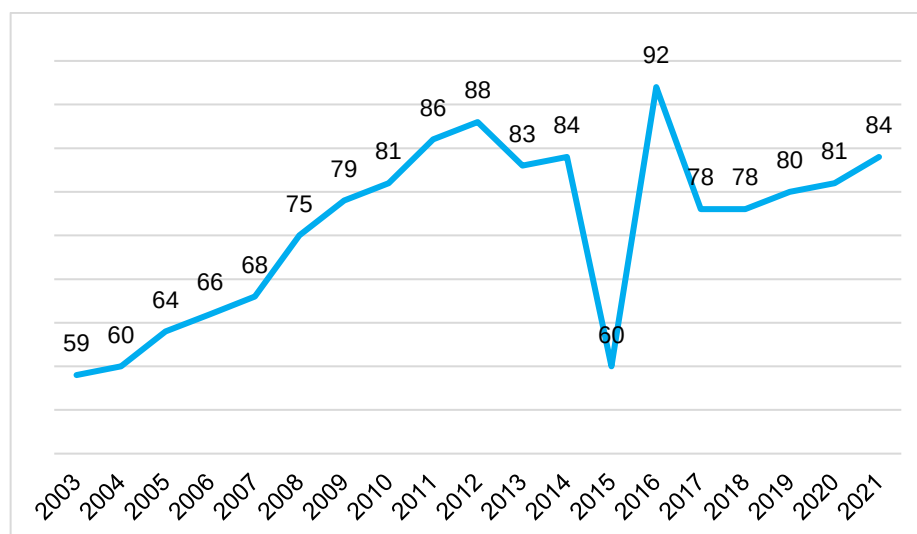
V oblasti Dům a zahrada je tedy klíčové využít synergie se stávajícími systémy, protože ze strany povinných subjektů, ať již půjde o výrobce nebo prodejce, bude nepochybně velký tlak na minimalizaci administrativní zátěže.

Důležitým stakeholderem každého EPR systému jsou obce, ať již je jejich role přímá (podílejí se na zpětném odběru, participují na vytvoření sběrné sítě v intravilánu), nebo nepřímá (zavedení EPR systému odkloní z SKO a tříděného sběru na úrovni obcí část odpadu, resp. materiálu určeného k recyklaci, což ovlivňuje příjmy systému). V případě produktů Dům a zahrada lze očekávat, že obce uvítají participaci povinných subjektů na financování nakládání s produkty po konci životního cyklu v obcích, ale s přihlédnutím ke cost-benefit analýze. Česká republika má vysoký počet malých obcí, které nečerpají úspory z rozsahu – nízké finanční příspěvky jednotlivých EPR systémů mohou být snadno převáženy administrativními náklady na uzavírání smluv, auditing a fakturaci. To bude pro obce klíčové.

DIY (Hobbymarkety)

Následující graf představuje analýzu dat sedmi předních řetězců hobbymarketů, které zahrnují OBI, BauMax, Bauhaus, Globus Baumarkt, Hornbach Baumarkt, Uni Hobby a Mountfield. V období mezi lety 2014 a 2017 byl zaznamenán výrazný kolísavý trend v počtu maloobchodních prodejen těchto hobbymarketů v České republice, což naznačuje proměnlivou dynamiku v tomto segmentu trhu, kterou mj. ovlivňuje e-commerce a dostupnost doručování ze zahraničních tržišť do České republiky. Nicméně byl od roku 2018 pozorován stabilní vzestupný trend, který dosáhl vrcholu v roce 2021, kdy ve na území České republiky nacházelo celkem 84 maloobchodních prodejen hobbymarketů. Tato data ilustrují jak proměnlivé tržní podmínky v daném období, tak i následný růst zájmu o produkty a služby nabízené hobbymarkety, což vede k expanzi jejich maloobchodní sítě.

⁴⁵ Je dobře, že MŽP v novele zákona č. 542/202 Sb. tuto problematiku velmi podrobně řeší.

Graf 3: Vývoj počtu maloobchodních prodejen (hobymarkety) v ČR za období 2003-2021

Zdroj: Statista⁴⁶, vlastní zpracování

Hypermarkety

V kontextu provedené analýzy v sektoru hypermarketů bylo do přehledu zařazeno sedm předních společností působících v tomto odvětví. Tyto společnosti, reprezentující vrchol maloobchodního segmentu v České republice, společně vygenerovaly v roce 2021 tržby v impresivní výši, konkrétně přibližně 343 miliard českých korun. V této konkurenční skupině se Lidl vymyká jako dominantní hráč s tržbami, které překročily hranici 76 miliard Kč. Tato data poukazují nejen na značnou tržní sílu zahrnutých společností, ale také na významnou roli, kterou hypermarkety hrají v celkové struktuře maloobchodního prostředí v České republice – a proto jsou důležité pro implementaci systému EPR. Přehled hypermarketů v ČR dle tržeb je v následující tabulce.

Tabulka 17: Seznam prodejen v oblasti hypermarkety (rok 2021)

Společnost	Tržby (v mld. Kč)	Počet poboček
Lidl Česká republika s.r.o.	76,4	316
Kaufland Česká republika v.o.s.	64,7	140
Albert Česká republika, s.r.o.	61,4	334
Penny Market s.r.o.	42,5	510
Tesco Stores a.s.	42,1	410
Billa, spol. s r.o.	31,3	252
Globus ČR, v.o.s.	24,7	15
Celkem	343,1	1977

⁴⁶ Number of DIY retail stores in Czechia from 2003 to 2021. [online]. New York: Statista, 2023 [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/456024/diy-retailers-number-of-stores-czech-republic/>

Zdroj: Divinová⁴⁷, vlastní zpracování

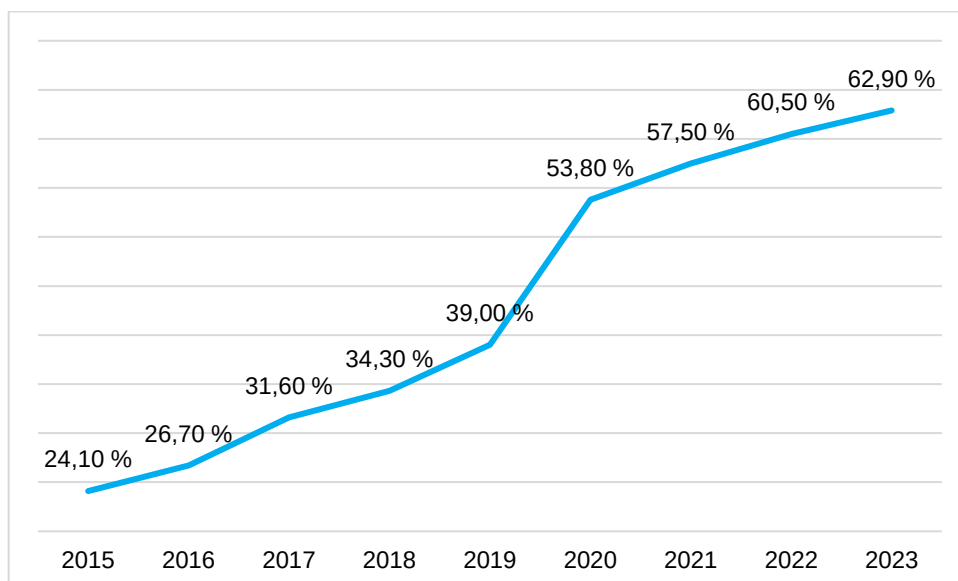
Retailová prodejní místa reflektují vysokou poptávku po produktech z oblasti dům a zahrada, proto se objevují v dalších prodejních formátech, včetně železářství, malých prodejen smíšeného zboží nebo večerek. V České republice je v segmentu prodeje s potravinami přes 14 tisíc prodejních míst. Využití této sítě ke komunikaci a edukaci bude klíčové bez ohledu na finální nastavení EPR.

4.2.3 Prodejní kanály a role e-commerce

V reakci na rostoucí trend nákupů potřeb pro domácnost a zahradu prostřednictvím internetu je v tomto výzkumu zohledněn také rostoucí význam e-commerce. Cíle environmentálních regulatorních nástrojů se musí čím dál více přizpůsobovat těmto novým distribučním kanálům, neboť bez zvýšení efektivity recyklace a zpětného odběru výrobků i v digitálním prostředí není možné stanovených segmentových cílů dosáhnout.

V roce 2023 podle dostupných údajů provádělo nákupy online alespoň jednou měsíčně 60 % občanů České republiky a 33 % populace uskutečnilo online objednávku alespoň jednou týdně. Tyto statistické údaje, přehledně vyobrazené v následujícím grafu, posunují Českou republiku do předních pozic v rámci evropských států, kde průměrná frekvence týdenních online objednávek dosahuje 27 %. Segment obyvatelstva ve věkové kategorii 25–34 let se vyznačuje nejvyšší mírou účasti na online nákupním chování. Z dlouhodobého hlediska lze tedy pozorovat stabilní vzestup trendu online nakupování a lze očekávat, že tento trend bude pokračovat.

Graf 4: Podíl nakupujících online v Česku v letech 2015 až 2023

Zdroj: Statista (2023)⁴⁸, vlastní zpracování

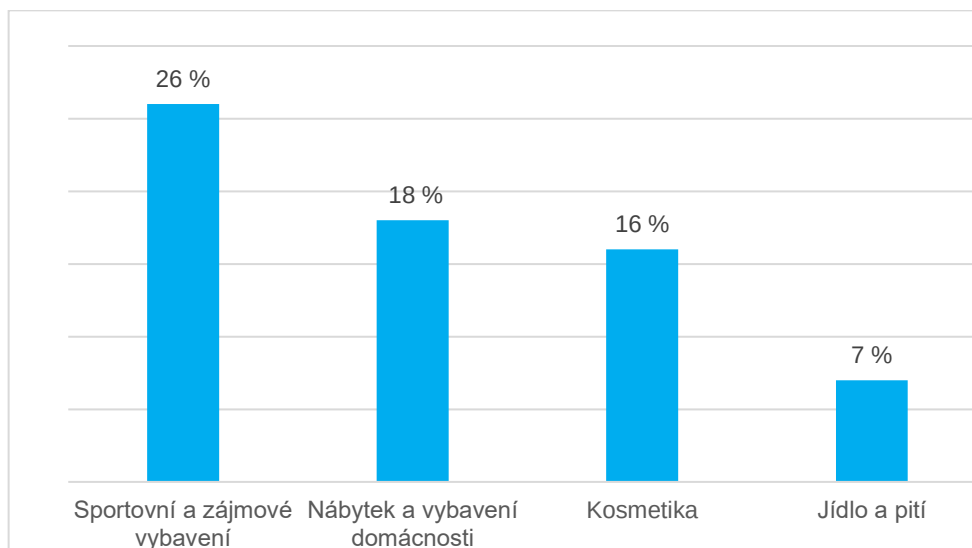
Při analýze e-commerce trhu je klíčové vzít v úvahu podíl nákupů realizovaných na zahraničních internetových obchodech. V roce 2023 se ukázalo, že až 50 % českých spotřebitelů preferovalo

⁴⁷ Divinová, Jana. *Peníze.cz: Největší řetězce v Česku. Žebříček podle tržeb a prodejen [online]*. Praha: Peníze.cz, 2023 [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/nakupy/441547-nejvetsi-retezce-v-cesku-zebricek-podle-trzeb-a-prodejen>

⁴⁸ Share of people shopping online in Czechia from 2015 to 2023. [online]. New York: Statista, 2023 [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1282069/czechia-people-shopping-online/>

nákupy na zahraničních e-commerce platformách. Tato preference byla primárně motivována nižšími cenami (tento důvod uvedlo 56 % respondentů) a širším výběrem produktů (36 %). Jak je uvedeno také na následujícím grafu, z analýzy vyplynulo, že mezi nejpobulárnější kategorie patřilo sportovní a hobby vybavení, které představovalo 26 % celkového objemu prodejů. Většinový podíl na trhu, konkrétně 59 %, tvořilo oblečení a obuv.

Graf 5: Podíl nákupů Čechů na zahraničních e-shopech v roce 2023

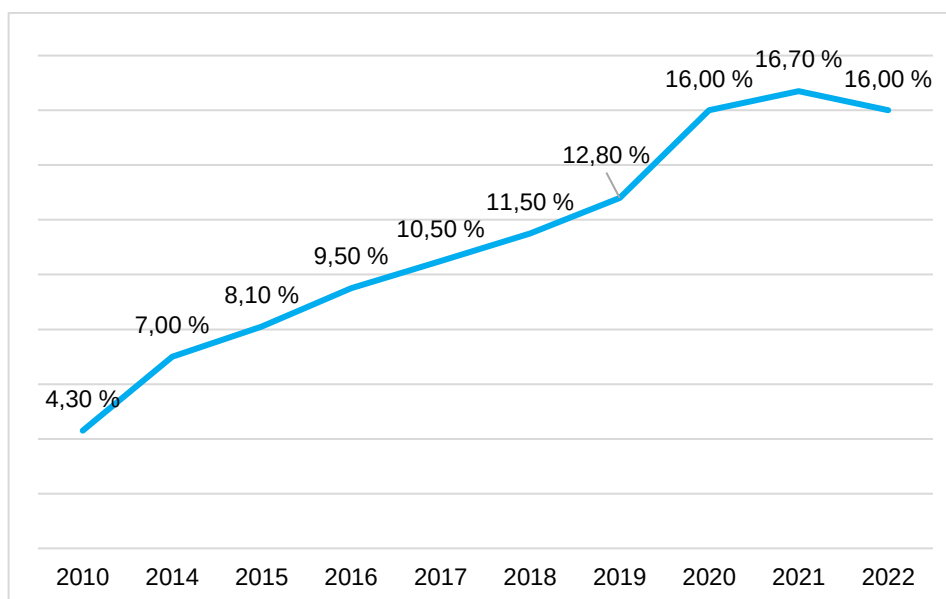

Zdroj: Statista (2023) ⁴⁹, vlastní zpracování

Z perspektivy prodejců a maloobchodního sektoru lze pozorovat, že v posledních letech došlo k signifikantnímu nárůstu vlivu e-commerce na celkové maloobchodní tržby. Konkrétně podíl tržeb, generovaných prostřednictvím online prodeje, dosáhl přibližně 16 %, viz následující graf. Toto číslo ilustruje rostoucí trend digitalizace nákupního chování a zvyšující se preferenci spotřebitelů využívat online platformy pro své nákupy. Tento posun nejen reflektuje změnu ve spotřebitelských zvyklostech, ale také poukazuje na adaptabilitu a inovativní přístupy maloobchodníků, kteří stále více integrují e-commerce řešení do svého obchodního modelu, aby vyhověli požadavkům digitální éry, a udrželi tak svoji konkurenceschopnost.

⁴⁹ Most purchased household goods via the internet in Czechia from 2021 to 2023. [online]. New York: Statista, 2023 [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1302653/czechia-popular-household-goods-bought-online/>

Graf 6: Podíl celkové e-commerce na maloobchodním prodeji v období 2010–2022

Zdroj: Statista (2022)⁵⁰, vlastní zpracování

Pro EPR systémy je největší výzvou podchycení zahraničních prodejů online, které jak bylo řečeno, tvoří významný podíl, a jejich oblíbenost u Čechů roste. Úspěšnost zahrnutí zahraničních e-commerce prodejců bude determinovat dopad na férové podmínky hospodářské soutěže českých povinných subjektů, které budou výrobními poplatky zatíženy.

4.3 Základní východiska pro nastavení systému

Získání přesných údajů o množství a složení jednotlivých komodit z uvažované oblasti v komunálním odpadu nebo tříděném sběru je velmi obtížné, protože v analýzách složení odpadu nejsou tyto specifické kategorie sledovány (produkty z oblasti dům a zahrada nemají přidělené katalogové číslo). Před zavedením EPR v tomto segmentu je nutné nejprve vytvořit robustní databázi, která bude mapovat složení a množství odpadů v kategorii dům a zahrada na základě důkladných analýz a rozborů odpadových toků.

V tabulce níže je uveden přehled jednotlivých kategorií zařazených do systému EPR pro oblast dům a zahrada, jak bylo uvedeno v kapitole 4.2.1, s jejich rozdělením na podkategorie podle materiálového složení a s příklady výrobků spadajících do těchto kategorií. Tabulka byla rozdělena na základě materiálového složení kvůli možnému odhadu množství odpadu pro každou kategorii, stanoveném na základě expertních kvalifikovaných odhadů s podrobnějším popisem expertní úvahy uvedené v pátém sloupci tabulky. V rámci této tabulky byl přidán také sloupec s analýzou možného překryvu s jinými EPR systémy. Jak již bylo uvedeno v této studii, při implementaci jiných EPR systémů mohou některé z těchto produktů nebo produktových skupin spadat preferovaně do těchto jiných EPR systémů. Zpracovatel studie nemá k dispozici kompletní informace o všech strategických plánech v oblasti odpadového hospodářství, proto může docházet k překryvu produktových skupin v případě zavedení rozšířené odpovědnosti výrobce s jinými kategoriemi produktů. Uvedené

⁵⁰ E-commerce share of retail sales in the Czech Republic from 2010 to 2022 [online]. New York: Statista, 2023 [cit. 2024-04-29]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1302653/czechia-popular-household-goods-bought-online/>

kategorie nejsou prozatím pokryty žádným EPR systémem, proto jsou zde uvedeny jako možné k zahrnutí do této produktové skupiny.

Výčet a množství odpadů uvedený v našich odhadech je orientační a vychází z kvalifikovaných odhadů. Tento výčet je součástí následující tabulky.

Tabulka 18: Vymezení výrobků navržených pro zařazení do systému s množstvím odhadovaným vznikem odpadu (t/rok)

Kategorie	Podkategorie (dle materiálového složení výrobků)	Výrobky	Množství odpadu (t/rok)	Popis	Možný překryv EPR systémů
1 – Barvy a laky	Barvy a laky				-
2 – Zahradní vybavení	Vybavení určené k údržbě zahrad	sekery, lopaty, rýče, hrabla, kolečka, nůžky, pily, motyky, zahradní nůžky, škrabky, vidle a další;	379	rodina v RD (40 % populace žije v RD), 2 kg odhad výměna /8 let	-
2 – Zahradní vybavení	Venkovní dekorace:	sochy, fontány, venkovní světla a další	1 696	rodina v RD (40% populace žije v RD), 2 kg odhad výměna /8 let	-
2 – Zahradní vybavení	Květináče	nádoby na květiny z různých materiálů (plast, keramika...)	530	70 % rodin, 1 kg odhad výměna /5 let	-
2 – Zahradní vybavení	Zahradní nádoby na vodu	kovové a plastové sudy	1 514	1/2 rodin v RD (40% populace žije v RD), 10 kg odhad výměna /10 let	-
2 – Zahradní vybavení	Ostatní drobné předměty pro dům a zahradu, výhradně z plastu nebo kovu:	věšáky a ramínka na oblečení, koše, dráty, kancelářské pomůcky a další	1 893	100 % rodin, 1 kg/2 roky	-
3 – Zahradní motorové stroje a vybavení	Zahradní vybavení s motorem	sekačky, křovinořezy, kultivátory, čerpadla a další	1 420	1/2 rodin v RD (40 % populace žije v RD), 15 kg odhad výměna /8 let	-
4 – Vybavení v domácnosti	Kuchyňské vybavení, keramika, a ostatní materiál kromě kovu a plastu	nádobí, hrníčky, misky, konvice, karafy, dózy;			-

4 – Vybavení v domácnosti	Kuchyňské vybavení z kovu a plastu	přístroje, pánvičky, kuchyňské nože, plastová prkénka, cedníky, hrnce, pečící pomůcky (materiály: kov, plast a další);	1 893	100 % rodin, 5 kg/10 let	-
4 – Vybavení v domácnosti	Vnitřní dekorace:	vázy, svíčky a další;	757	100 % rodin, 1 kg/5 let	-
4 – Vybavení v domácnosti	Jednorázové dekorace:	nafukovací balónky, stuhy, výzdoba na speciální příležitosti			EPR na balonky*
5 – Koberce a lino	Koberce a lino:	výrobky, které nejsou pevně spojeny se stavbou	18 929	100 % rodin, 50 kg/10 let	EPR textil
6 – Ložní výrobky	Ložní výrobky	peřiny, polštáře a matrace	11 357	100 % rodin, 30 kg/10 let	EPR textil EPR nábytek (matrace)
PVC jako samostatný materiál	Výrobky z PVC	hadice, sprinklery, rolety, úložné boxy, potrubí, nafukovací bazény, zahradní trubky a další	3 786	rodina 5 kg odhad výměna /5 let	-

Zdroj: vlastní zpracování; * = EPR vycházející ze směrnice evropského parlamentu a rady (EU) 2019/904 o omezení dopadu některých plastových výrobků na životní prostředí

4.4 Návrh řešení pro jednotlivé fáze procesu

Vzhledem k širokému segmentu výrobků v oblasti dům a zahrada navrhujeme pojmout nastavení systému EPR z pohledu materiálových toků a jejich měření v hmotnostních jednotkách. Tento přístup umožní lépe sledovat a analyzovat tok materiálů v celém procesu a zajistí přesnější měření a vykazování množství odpadů. Základem pro fungující systém by mělo být vytvoření databáze, která bude mapovat složení a množství odpadů v této kategorii na základě pravidelných rozborů odpadových roků. Na základě těchto údajů bude možné stanovit konkrétní cíle a opatření pro efektivní řízení odpadového hospodářství, a bude také možné determinovat podíl odpadu tohoto segmentu, a určit tak potřebné náklady na proces zpracování jednotlivých produktů po konci životního cyklu (zjištění nezbytného podílu na dofinancování celého systému).

4.4.1 Umístění na trh

Vzhledem k charakteristice výrobků v této oblasti lze konstatovat, že zhruba 80 % odpadu z této kategorie vzniká v domácnostech, zatímco zbylých 20 % ve firmách. To znamená, že hlavními zdroji odpadu je komunální odpad domácností, vyjma velkých produktů, jakými mohou být například matrace – u nich ale předpokládáme možné zahrnutí do jiného EPR systému (nábytek). Jelikož lze předpokládat, že většina produktů se objeví v SKO a tříděném sběru, sběr odpadu v domácnostech hraje klíčovou roli pro nastavení vhodné strategie. Podobně jako u autorizovaných obalových společností, klíčovými stakeholdery zde bude místní samospráva a domácnosti samotné. Jak bylo naznačeno výše, produktová kategorie není homogenní, ale významně se překrývá s fungujícími

principy (např. díky obalům na výrobcích zahrnutých v tomto navrhovaném EPR systému jsou původci klienti AOS). Podobných prvků je důležité využít (viz dále).

Základem fáze Umístění na trh je definovat produktové kategorie a následně preferovaný způsob nakládání – při uvedení na trh bude tato informace sdělena spotřebiteli a výrobce za uvedení na trh zaplatí poplatek dle ceníku.

Doporučení:

- I. Definovat produkty a jejich zátěž;
- II. Stanovit ceníky reflektující externalitu daného produktu;
- III. Vybírat poplatek za umístění na trh.

4.4.2 Sběr

V rámci sběru se s ohledem na heterogenní kategorii výrobků zahrnutých v této produktové skupině nabízí 3 možné kombinace pro efektivní nastavení EPR systému pro oblast Dům a zahrada.

1. Zpětný odběr v prodejně

Jedná se o zpětný odběr přes samotné prodejce výrobků. Na ty by se vztahovala povinnost prodávané výrobky zařazené do kategorie dům a zahrada zpětně odebírat v případě nákupu nového ekvivalentního výrobku. To znamená tzv. výměna kus za kus. Pokud by tedy například zákazník donesl starou sekačku a koupil si novou, prodejce je povinen bezplatně od zákazníka odebrat starý produkt. Zavedení tohoto systému zpětného odběru by zabránilo zákazníkům v odkládání výrobků u prodejce bez nákupu nového produktu. Tím by se snížila případná zátěž menších obchodníků spojená s nakládáním s těmito výrobky po konci životního cyklu. Kdyby se do systému nezahrnul princip výměny kus za kus, mohlo by to vést k tomu, že by kdokoli mohl přinést starý nefunkční produkt k jakémukoli prodejci, a obchody by se staly de facto odkladišti pro tyto výrobky - zejména v centrech měst, kde prodejny s produkty dům a zahrada mizí, by podobná zátěž mohla znamenat další snížení dostupnosti, tj. i obslužnosti obyvatel.

2. Sběrná síť relevantních materiálových skupin

Jelikož se jedná o výrobky, které jsou po většinou součástí SKO nebo tříděného sběru, nejvhodnějším způsobem se zde jeví kooperace s již existující AOS. Navázalo by se tak na systém, který již dobře funguje ve všech obcích a městech a k jeho míře rozšířenosti je zaručena vysoká efektivita a míra účasti obyvatelstva na celém systému. V současné době je v ČR více než 500 000 sběrných míst a hnízd kontejnerů v docházkové vzdálenosti 90 m. S ohledem na toto číslo má možnost podílet se na sběru a třídění odpadů prakticky 100 % obyvatelstva.

3. Sběrné dvory

Další klíčovou složkou pro objemnější výrobky je zde důležité také zahrnout sběrné dvory. Vytvoření dostatečného počtu sběrných míst v různých oblastech, včetně městských i venkovských oblastí, je zde klíčové, aby bylo zajištěno, že nedostatek sběrných míst nebude překážkou pro naplňování cílů v rámci vytvořeného systému. Počet sběrných míst by ale měl respektovat nákladovou funkci systému, respektive mezní náklady každého dalšího místa sběrné sítě v kontextu přínosu tohoto sběrného místa. V současnosti se v České republice nachází 1549 sběrných dvorů⁵¹.

⁵¹ Sběrné dvory/střediska. Online. Kam s ním? Dostupné z: https://www.kamsnim.cz/categories/sbernyDvur?municipality=cz_obce_554782. [cit. 2024-05-29]

Je však důležité vzít v úvahu, že ne všechny sběrné dvory jsou schopny přijímat všechny typy odpadů. Proto by bylo vhodné rozšířit některá sběrná místa o speciální kontejnery, například pro odpady z této kategorie, jako jsou ložní prádlo a matrace (v závislosti na tom, v jakém EPR systému budou zahrnuty). Tento krok by umožnil efektivnější sběr a zpracování těchto specifických materiálů. V neposlední míře je žádoucí umožnit sběr samotnými výrobci/prodejci, například oproti poskytnuté slevě nebo jiným výhodám. To se částečně děje navzdory neexistující povinnosti.

Doporučení:

- I. Opřít se o existující síť kontejnerů na tříděný odpad a sběrné dvory.
- II. Doplnit síť dalšími možnostmi zpětného odběru, jako jsou speciální kontejnery nebo sběr v místech prodeje.

4.4.3 Přeprava/svoz

Přeprava a svoz odpadů z kategorie dům a zahrada by fungovaly a pokračovaly v rámci již zavedeného systému, kde samosprávné celky mají uzavřené smlouvy se svozovými společnostmi. Tento systém by mohl být rozšířen o další produktovou kategorii, což by znamenalo integraci nových typů odpadů do stávajících procesů. V praxi by mohly společnosti zavést například speciální kontejnery na určitý typ produktů, nebo tyto produkty vybírat sezónně či nárazově (například potřeby pro zahradu na jaře, kdy dochází k četné obměně tohoto vybavení). Zásadní výhodou však je integrace do již zavedeného fungujícího systému a s tím spojená možnost dofinancování nákladného systému na svoz a přepravu kterou dnes křížově financují zpoplatněné produkty.

Doporučení:

- I. Využít stávající logistické a zpracovatelské kapacity.
- II. Průběžně vyhodnocovat efektivitu a případně doplňovat hustotu sítě, pokud bude potřeba.

4.4.4 Nakládání se zpětně odebranými výrobky

Nakládání s odpady, které je upraveno především zákonem č. 541/2020 Sb., o odpadech, se řídí hierarchií nakládání s odpadem. Některé kategorie odpadu, jakými jsou elektrozařízení, baterie, akumulátory, pneumatiky a vozidla, se řídí také zákonem č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností, který ukládá specifické povinnosti nakládání s těmito výrobky. V rámci projednávané novy zákona budou upraveny i povinnosti internetových tržišť, což vnese do odpadového hospodářství další důležitý prvek jasně stanovené povinnosti, dohledu a kontroly. V kontextu těchto legislativních předpisů by EPR systém měl klást důraz na prevenci vzniku odpadů, a měl by zvyšovat zejména opětovné použití vybraných výrobků, popř. je recyklovat. K energetickému využití, popř. ke skládkování, by se mělo přistoupit až v případě, že nejsou znovupoužití či recyklace možné⁵²:

- **Opětovné použití**

Opětovné použití produktů nebo materiálů z oblasti dům a zahrada v jejich původní formě, namísto jejich úpravy, recyklace či odstranění, je tou nejžádanější variantou nakládání se zpětně odebranými výrobky z této oblasti. Tímto přístupem se prodlouží životnost jednotlivých produktů a sníží se celkové množství odpadu. Tato praxe je ekonomičtější i ekologičtější než recyklace, protože nevyžaduje energeticky náročné procesy přeměny materiálů, a je také sociálně přívětivější. Výrobky z oblasti domu a zahrady by bylo možné buď opětovně použít přímo, popřípadě by byly reparovány.

⁵² Všeobecné povinnosti při nakládání s odpady. Online. Dostupné z: <https://odpady-online.cz/vseobecne-povinnosti-pri-nakladani-s-odpady/>. [cit. 2024-04-29].

Pro opětovné použití budou klíčová re-use centra, charity, popř. nejrůznější iniciativy. V České republice již existují i na státu nezávislé iniciativy, které podporují oběhové hospodářství. Příkladem je již zmíněný projekt „Otoč květináč“, kde v hobbymarketech a zahradnictvích probíhá sběr květináčů a truhlíků. První nepoškozená část putuje do domů seniorů a do škol, a naopak poškozené truhlíky jsou rozdraceny a použity k výrobě nových.⁵³

- *Recyklace*

V rámci navrhovaného EPR systému je recyklace, hned po opětovném využití, nejvhodnějším způsobem nakládání s odpady vzhledem k materiálovým vlastnostem produktů. Pro recyklaci jsou vhodné výrobky vyskytující se ve tříděném sběru, které budou sesbírány, ale nebudou vhodné k opětovnému použití či k další reparaci. Dále jsou pro recyklaci vhodné části výrobků, které jsou odevzdávány do sběrných dvorů, jako je například textilní materiál z matrací či ložního prádla, či výrobky z PVC, jakými jsou hadice, sprinklery, rolety a další. EPR systém by neměl pouze kompenzovat náklady v rámci recyklace, ale měl by především motivovat k postupnému zvyšování sesbíraného odpadu, respektive zvyšovat míru jeho opětovného použití recyklace. Ta však již v současnosti probíhá, jelikož recyklace není v ČR založena na typu produktu, ale na tom, z jakého materiálu je produkt vyroben. Pokud tedy v současnosti odpad z kategorie dům a zahrada skončí ve tříděném sběru, například v plastu, tak bude vytríděn a zrecyklován (je-li to možné). V současnosti tedy neobalové výrobky z kategorie dům a zahrada částečně zatěžují sběr a následné nakládání s obalovými výrobky ve tříděném sběru, a částečně také nakládání se SKO.

V ČR je zaveden efektivní systém selektivního sběru odpadu, na který však nenavazují dostatečné třídící kapacity. V provozu je cca 140 ručních třídících linek s kapacitou v řádu stovek kg/h, které jsou schopny vytrdit pouze několik druhů plastových produktů (PET, HDPE, LDPE film, tvrdé plasty – PP částečně). V ČR jsou instalovány prozatím pouze 3 automatické třídící linky, 2 linky na separovaný obalový plast (> 4,5 t/h) a 1 linka na SKO (22 t/h), resp. 5 t separovaného plastu/h). Automatické linky jsou schopny vytrdit širší spektrum druhů plastových produktů (PET, HDPE, LDPE film, PP plně, TETRA, PS, možnost PET tácky, PP folií) a papíru. Prozatím ČR tedy nedisponuje dostatečnou kapacitou linek na třídění komunálního odpadu ani efektivní sítí linek s dostatečnou kapacitou pro třídění plastu. Vzhledem k legislativním požadavkům i technologickému vývoji je potřeba modernizovat a zkapacitnit české třídící linky, ať už na vytrídění recyklovatelných složek SKO, či na vysbírané plasty. Tuto modernizaci by mohl částečně pokrýt právě rozpočet tohoto EPR systému.⁵⁴

Cílem tohoto systému tedy nebude zvýšit míru recyklace či opětovného použití, ale spíše přerozdělit náklady tak, aby původci odpadů z oblasti dům a zahrada, které zatěžují současný systém nakládající s tříděným obalem i SKO, finančně participovali na nakládání s těmito výrobky po ukončení jejich životnosti.

- *Cíle*

Klíčový prvkem EPR systému je stanovení cílů, k nimž směřuje jednání všech zainteresovaných subjektů, a které zároveň představují cestu k internalizaci externalit a vyšší míře cirkularity materiálů. Cíle sběru a recyklace, které navrhujeme níže, reflektuje rozdělení produktové kategorie do tří skupin (viz dále), a sice na:

⁵³ Otoč květináč. *Plastia* [online]. Praha: *Plastia*, 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.otockvetinac.cz/>

⁵⁴ Česká asociace odpadového hospodářství. *Trendy třídění odpadů v EU jako inspirace pro splnění legislativních cílů v ČR. 2024*. Dostupné z: <https://www.caoh.cz/aktuality/trendy-trideni-odpadu-v-eu-jako-inspirace-pro-splneni-legislativnich-cilu-v-cr.html>. [cit. 2024-05-28].

- A. Produkty, které budou zahrnuty do jiných EPR systémů (dle materiálové skladby);
- B. Produkty, které budou využity jako zdroj financování odpadového hospodářství;
- C. Produkty ve velkoobjemovém odpadu s potenciálem třídění a recyklace.

Na základě tohoto dělení je smysluplné postupovat při stanovení cílů sběru a recyklace s následující logikou.

U produktové skupiny A, se cíle sběru a recyklace budou vztahovat k EPR systému, v rámci něhož budou výrobky sbírány (tedy plastové výrobky z domu a zahrady budou zahrnuty do tříděného sběru plastů, a tudíž na tyto produkty přejdou dané cíle) - proto by na tyto výrobky automaticky přešly cíle.

U produktové skupiny B, která je charakterizována velkou variabilitou výrobků a materiálů, nesnadnou separovatelností a recyklovatelností a relativně malými hmotnostmi skupinami, by stanovení cílů sběru a recyklace a dohled nad nimi představovalo vyšší náklady, než jaké by tento proces přinesl benefity. To však neznamená, že by na tyto výrobky neměla být aplikována rozšířená odpovědnost výrobců či prodejců. Naopak dává smysl, aby měla charakter finanční participace na nákladech odpadového hospodářství, tedy aby poplatky za uvedení na trh byly vhodným finančním procesem přeměrovány k obcím jakožto nositelům nákladů odpadového hospodářství. Poplatky této skupiny by tedy měly být zatíženy ekologickým poplatkem EPR, ale bez konkrétních cílů separace a recyklace.

U produktové skupiny C platí, že by měly cíle separace a recyklace reflektovat závazné cíle kladené na ostatní produktové skupiny, které musí ČR plnit k 31.12.2030. Proto navrhuje, aby byly výchozí hodnoty nastaveny na sběr 70 % a recyklace 50 % s tím, že náběh na tyto hodnoty je možné nastavit např. v tříletém cyklu dle analýz materiálového složení, aktuálních recyklačních kapacit apod.

Tabulka 19: Cíle sběru a recyklace u jednotlivých produktových skupin

Produktová skupina	Cíle sběru	Cíle recyklace
A.	Dle konkrétního EPR systému	Dle konkrétního EPR systému
B.	Nestanoven	Nestanoven
C.	70 %	50 %

4.5 Financování systému

Základní podmínkou pro nastavení systému financování v rámci EPR systému je stanovení výše poplatků tak, aby byly schopny pokrýt náklady jak na samotný provoz systému, tak na nakládání s produkty po konci životního cyklu. Kromě toho by se mělo myslet také na edukaci a na rezervní fond, který by měl vykrýt případné nerovnováhy rozpočtu. Vzhledem k zažité praxi v odpadovém hospodářství by základním determinantem výše poplatku měla být hmotnostní metrika. Pokud plní EPR systém specifické požadavky, je možné klást i další povinnosti, například financování oprav a opětovného použití.

Při stanovování rozpočtu EPR systému lze rozdělit příjmy a výdaje do následujících kategorií:

Tabulka 20: Rozpočet EPR systému

Příjmy	Výdaje	
Poplatky za uvedení na trh	Vlastní náklady	Administrativa
		Evidence (vč. provozu databáze)
		Controlling / audit
		Platy zaměstnanců, pronájem prostor aj.
Ostatní příjmy	Investiční náklady spojené s nakládáním s odpadem	Sběr
		Přeprava
		Zpracování
	Provozní náklady spojené s nakládáním s odpadem	Sběr
		Přeprava
		Zpracování
	Náklady spojené s edukací	Edukace, informování koncových spotřebitelů a uživatelů
	Financování rezervního fondu	

Výše poplatku by měla být stanovena tak, aby prezentovala tzv. princip skutečných nákladů. To znamená, že reflektuje veškeré náklady spojené s ukončením životnosti konkrétního výrobku, včetně environmentálních a sociálních nákladů.

Životnost komodit v oblasti domu a zahrady

Množství odpadu, které je možné sesbírat, závisí také na životnosti jednotlivých produktů. V oblasti dům a zahrada není výrazný regulační tlak na výměnu těchto výrobků, což znamená, že jejich obměna závisí spíše na spotřebitelském chování než na legislativních požadavcích. Přestože jsou tyto produkty často levné, zejména kvůli dovozu ze zahraničí (zejm. z Číny), jejich životnost je omezená. Životnost plastových výrobků lze odhadovat na 2–5 let, což je ovlivněno nejen estetikou a kvalitou, ale i změnami v životním stylu. Například když děti vyrostou, mění se potřeby domácnosti, což vede k častější výměně některých produktů. Jejich častá obměna a krátká životnost přispívají k vyššímu množství odpadu, který je nutné efektivně zpracovávat. Financování může být z hlediska životnosti pojata dvěma způsoby:

- Financování podobou fondu** – peníze jsou kumulovány do doby, než první výrobek s uhrazeným poplatkem dokončí životní cyklus;
- Průběžné financování** – výrobky, které jsou uvedeny na trh, hradí skrze poplatek také likvidaci starších výrobků (tj. výrobků, které byly na trh uvedeny před zavedením EPR systému).

Vzhledem ke krátké životnosti těchto výrobků je vhodným řešením zvolit druhou možnost, tedy financování průběžné.

$$N_{\text{celk.}} = [m_{\text{sesbírání}} * N_{\text{sběr,t}}] + [m_{\text{zpracování}} * N_{\text{zpracování,t}}] + [-m_{\text{opět.použ.}} * N_{\text{opět.použ.,t}}] + [-w_{\text{recyklátu}} * N_{\text{recyklace}} - P_{\text{prodej druhotných surovin}}] + [N_{\text{investice}}] + N_{\text{komunikace,edukace}} + N_{\text{vnitřní administrativa}} + N_{\text{controlling}} + N_{\text{rezervní fond}}$$

m = hmotnost odpadu z oblasti dům a zahrada (t)

$w_{\text{recyklátu}}$ = průměrný podíl recyklátu ve výrobku uvedeném na trh

$m_{\text{opět.použ.}}$ = hmotnost opětovně použitých produktů (t)

N = náklady (Kč)

P = příjmy (Kč)

Pro stanovení nákladů v oblasti dům a zahrada je k dispozici velmi malé množství dat, ze kterých je možno vycházet. K dispozici jsou však jednotkové náklady obcí na jednotlivé typy odpadu, ze kterých lze vycházet, a s pomocí kvalifikovaných odhadů množství odpadu kategorie dům a zahrada (již dříve zmíněných v kapitole 3.3 Zhodnocení stávajícího stavu oblasti) lze stanovit odhady nákladů pro oblast dům a zahrada. Tyto údaje shrnuje následující tabulka.

Tabulka 21: Kalkulace nákladů na jednotlivé druhy odpadů v oblasti dům a zahrada

Materiál	Odhad produktů dům a zahrada v odpadu (tis. t/ rok)	Náklady obcí (Kč/t)	Roční náklady pro část odpadu "dům a zahrada" (tis. Kč)
Plast	13,5	9 422	127 197
Kov	1,3	-	-
Sklo	1	2 018	2 018
Papír	1–2	6 069	6 069–12 138
SKO	62–82	3 466	214 892–284 212
Objemný odpad	12–14	2 119	25 428–29 666
CELKEM (tis. Kč)			375 604–455 231

Zdroj: EKO-KOM (2023)⁵⁵, vlastní zpracování

Z těchto údajů vyplývá, že převažující část nákladů pro nakládání s odpady z oblasti dům a zahrada budou tvořit produkty v komunálním odpadu, ve tříděném sběru plastu, a v objemném odpadu, a to v uvedeném pořadí.

Je však potřeba opět podotknout, že u takto komplexního systému EPR, který se týká široké škály výrobků a povinných subjektů, a u kterého nejsou k dispozici spolehlivá data pro danou oblast, je doporučeno nejprve provést rozsáhlý monitoring za účelem obdržení většího množství spolehlivých dat, a provést pilotní testování.

Sledování a kontrola

V současné době čelíme velkému počtu výrobků uváděných na trh. S ohledem na velkou heterogenitu a komplexnost produktů v oblasti dům a zahrada, které se navíc ve velkém dováží ze

⁵⁵ *Ekonomika odpadového hospodářství v roce 2022. Online. Dostupné z: <https://www.ekokom.cz/ekonomika-odpadoveho-hospodarstvi-v-roce-2022/>. [cit. 2024-06-02].*

zahraničí, bude významnou položkou také kontrola. Pokud by tedy náklady na sledování a kontrolu dosahovaly významného podílu příjmů, není takový systém udržitelný. Při konzultaci se slovenskými kolegy jsme zjistili, že zásadní slabinou obdobného systému EPR na plast je právě kontrola, jelikož je v tomto EPR systému zahrnuto mnoho produktů a povinných subjektů. Problematický je také právě dovoz ze zahraničí. Kontrola tedy probíhá spíše namátkově, jelikož pro ni nejsou dostatečné kapacity. Implementace EPR má smysl pouze tehdy, pokud je možné efektivně sledovat a kontrolovat všechny procesy spojené s nakládáním s odpady. Pokud však není možné zajistit přesnou evidenci a kontrolu, implementace EPR smysl postrádá – bez vymáhání povinnosti se rozpadne. Je tedy klíčové zaměřit se na vytvoření spolehlivých systémů pro sledování a kontrolu, aby bylo možné plně využít výhody EPR a snížit zátěž na životní prostředí i veřejné rozpočty.

Z výše uvedeného vyplývá, že zavedení EPR systému pro oblast dům a zahrada z hlediska financování celého systému se jeví zvláště efektivním pro odpady ve směsném komunálním odpadu a pro plastové materiály, jelikož tyto materiály generují největší náklady na úrovni obcí. Obce vynakládají značné prostředky na sběr, třídění a recyklaci těchto materiálů, a proto je smysluplné, aby výrobci přispívali na pokrytí těchto nákladů.

4.5.1 Stanovení výše poplatku

V rámci systému EPR je nezbytné zajistit pokrytí všech nákladů spojených s materiálovým tokem v kategorii dům a zahrada ve všech jeho fázích. To zahrnuje administrativní náklady na provoz systému, sběr, třídění a recyklaci jednotlivých výrobků. Pro stanovení výše poplatku pro tuto heterogenní skupinu výrobků lze vycházet ze základů francouzského systému poplatků pro zahradní a kutilské vybavení, jak je uvedeno v tabulce č. 14. Výše poplatku byla určena pro šest specifických kategorií definovaných v kapitole 4.2.1, podobně jako ve francouzském systému, na základě materiálového složení výrobků a zařazena do cenových kategorií podle podobnosti s francouzským vymezením produktových skupin. Vzhledem k rozdílné paritě kupní síly (ČR 92 PPS a Francie 104 PPS) byly poplatky přepočítány tak, aby odpovídaly české kupní síle, a převedeny s aktuálním měnovým kurzem 1 EUR = 25,4 CZK⁵⁶ na jednotky Kč/t. Tento přepočet a stanovení výše poplatků pro nastavení EPR v ČR je uveden v tabulce níže.

⁵⁶ Kurz Eura, Euro EUR, aktuální kurzy koruny a měn. Online. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kurzy-men/nejlepsi-kurzy/EUR-euro/>. [cit. 2024-07-22].

Tabulka 22: Stanovení výše poplatků zahrnutých výrobků v kategorii dům a zahrada (Kč/t)

Druh výrobku	Jeden materiál (>90 %)		Primární materiál (>50 %)		Jeden materiál (>90 %)		Primární materiál (>50 %)	Ostatní
	Inertní materiál (mimo keramiku)	Keramika	Kov	Dřevo nebo směs dřeva/kovu	Nesyntetické textilie, biologické materiály	Syntetické textilie, polymery, nebo plasty (vyjma kopolymerů)	Syntetické textilie, polymery, nebo plasty (vyjma kopolymerů)	Další materiály nebo složené materiály
1. Barvy a laky	-	-	-	-	-	-	-	4 826
2- Zahradní motorové stroje a zařízení	-	-	66	229	660	1 118	1 676	1 676
3- Zahradní vybavení	112	229	229	1 016	1 118	3 708	4 826	4 826
4- Vybavení v domácnosti	112	229	229	1 016	1 118	3 708	4 826	4 826
5 – Koberce a lino	-	-	-	-	1 118	3 708	4 826	4 826
6 – Ložní vybavení	-	-	-	-	1 118	3 708	4 826	4 826

4.6 Role a povinnosti aktérů systému

Pro správné nastavení EPR systému je velmi důležité jasně a srozumitelně vymezit role a povinnosti jednotlivých zúčastněných stran. Z pohledu role aktérů lze rozdělit systémy EPR na dvě základní odpovědnosti. První z nich je finanční odpovědnost, kdy povinný subjekt odvádí poplatek, celková odpovědnost za nakládání s odpadem však zůstává na veřejné správě či na subjektu odpovědném za daný odpad na jeho území. Druhou variantou je systém organizační, kdy je odpovědnost za odpadové hospodářství přenesena na výrobce. Hranice mezi těmito dvěma variantami však není ostrá a ve skutečnosti existuje celá řada systémů. Rozložení odpovědnosti povinných subjektů v rámci EPR systémů se pohybuje od jednoduché finanční odpovědnosti až po plnou organizační odpovědnost:

- Čistě finanční odpovědnost: povinnost financovat pouze stávající nakládání s odpadem.
- Finanční odpovědnost prostřednictvím smluv s obcemi: povinné subjekty uvádějící výrobek na trh uzavírají smlouvy s municipalitami o sběru a nakládání s odpady.
- Finanční odpovědnost a částečná organizační odpovědnost: odpovědnost za sběr odpadu stále nesou municipalita s finanční podporou od povinných subjektů, avšak za některé aktivity (např. třídění, prodej druhotných materiálů) nese odpovědnost výrobce.
- Finanční odpovědnost a plná organizační odpovědnost: povinné subjekty mají přímé smlouvy s provozovateli sběru a zpracování odpadu nebo dokonce vlastní část příslušné infrastruktury.⁵⁷

4.6.1 Výrobce

Výrobce, který uvádí produkty z oblasti dům a zahrada na český trh, bude v rámci EPR systému povinným subjektem. Povinný subjekt má povinnost registrace do jednotného systému EPR. Se

⁵⁷ Development of Guidance on Extended Producer Responsibility (EPR). Final Report [online]. Brusel: Evropská komise – Generální ředitelství pro životní prostředí, 2014 [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/target_review/Guidance%20on%20EPR%20-%20Final%20Report.pdf

správcem systému výrobce uzavírá smlouvu, ze které vyplývají jeho povinnosti. Výrobce je povinen pravidelně (jednou za čtvrtletí) reportovat hmotnost výrobků, vymezených v rámci EPR dům a zahrada, které uvedl v daném období na trh. Následně je povinen odvést poplatek za tuto hmotnost, přičemž výše poplatku je stanovena správcem systému, což je uplatněním principu „znečišťovatel platí“. Dále výrobce musí spolupracovat s auditním orgánem v případě kontroly.

4.6.2 Koncový prodejce

Koncový prodejce, resp. distributor, který uvádí produkty z oblasti dům a zahrada na český trh, bude v rámci EPR systému povinným subjektem, který má povinnost registrovat se do jednotného systému EPR. Se správcem systému tento subjekt uzavírá smlouvu, ze které vyplývají jeho povinnosti. Výrobce je povinen pravidelně (jednou za čtvrtletí) reportovat hmotnost výrobků, vymezených v rámci EPR dům a zahrada, které uvedl v daném období na trh. Následně je povinen odvést poplatek za tuto hmotnost, přičemž výše poplatku je stanovena správcem systému, což je uplatněním principu „znečišťovatel platí“. Dále výrobce musí spolupracovat s auditním orgánem v případě kontroly. Koncový prodejce by dále v rámci EPR systému mohl zpětně odebírat výrobky, které by nabízel k opětovnému použití, reparaoval, popř. odesílal k recyklaci.

Je však nutno podotknout, že v případě výrobků, které již uvede na český trh výrobce, a odvede za ně příslušný poplatek, koncový prodejce tyto na trh neuvádí, a není tedy povinným subjektem.

4.6.3 Správce / operátor systému

Výstavba EPR systému povinných subjektů by měla reflektovat dobrou praxi, a sice, že akcionářská struktura je reprezentativně zvolena a odráží hlavní hráče všech dotčených tržních segmentů (DIY hobbymarkety / dekorace a ostatní domácí potřeby / drogerie / hypermarkety). Tím je zajištěno, že akcionářská struktura je stálá a umožňuje kontinuitu rozhodování v daném EPR systému.

Fungování EPR systému může čerpat z bohatých zkušeností, které v ČR má rozšířená odpovědnost výrobce v obalovém hospodářství nebo zpětném odběru odpadních elektrických a elektronických zařízení. Optimální se jeví kolektivní systém s jedním subjektem s autorizací, jež bude podmíněna pokrytím trhu (obcí, sběrných dvorů, zpracovatelů apod.), a to buď formou vlastního pokrytí, nebo využití synergií se stávajícími systémy (např. AOS).

Nepochybně platí, že cílem správce/operátora systému by měla být nákladová efektivnost, tedy snaha minimalizovat náklady na provoz a administrativu. To by měla zajistit právě maximální synergická spolupráce na plnění cílů v jednotlivých produktových kategoriích.

4.6.4 Obce či jiné územní samosprávné celky

Obce, respektive jiné územní samosprávné celky, budou uzavírat smlouvy se správcem EPR systému. Obce, které disponují stávajícími sběrnými dvory, zde nadále budou provozovat sběrná místa. Za to jim náleží kompenzace. Smluvní vztahy by tedy měly být uskutečněny se všemi obcemi (či jinými samosprávnými celky), které sběrnými dvory disponují, a to napřímo, nebo prostřednictvím fungujícího systému (např. AOS). Obcím by zavedení systémů EPR mělo ulevit v jejich rozpočtu – v roce 2021 připadalo na tříděný sběr 24 % nákladů v odpadovém hospodářství obcí, na směsný komunální odpad 49 %, na objemný odpad 7 %, bioodpad 6 %, a 15 % tvořily ostatní náklady.⁵⁸ Je však důležité podotknout, že systém by měl být nastaven tak, aby pro obce nepředstavoval přílišnou administrativní zátěž – v případě administrativní zátěže by tato dopadla zejména na menší obce,

⁵⁸ *Ekonomika odpadového hospodářství v roce 2021. [online]. Praha: EKO-KOM, 2021. [cit. 2024-05-27]. Dostupné: <https://www.ekokom.cz/ekonomika-odpadoveho-hospodarstvi-v-roce-2021/>*

jejichž počet je v ČR rekordní. Další rolí orgánů místních samospráv bude aktivně se podílet na komunikaci s veřejností, osvětě, sběru dat, monitoringu, a na kontrole provozovatelů odpadového hospodářství.⁵⁹

4.6.5 Zpracovatelé

Dalším klíčovým aktérem v tomto EPR systému jsou zpracovatelé, kteří zajišťují sběr, třídění a recyklaci odpadů. Zpracovatelé by měli zajistit, aby všechny jejich aktivity byly prováděny v souladu s environmentálními standardy a legislativou tak, aby bylo zaručeno bezpečné a udržitelné zpracování odpadů. To je ale v České republice spíše standardem. Dále by měli pravidelně vykazovat a evidovat údaje o množství a druzích zpracovaných odpadů (včetně informací o původu a typu těchto opadů), a tím zajistit monitoring účinnosti EPR systému a iniciovat podněty pro jeho úpravu. Tyto údaje jsou zásadní pro zajištění transparentnosti procesu a pro účely auditů a kontrol. Za toto jim náleží příspěvek v rámci EPR systému. Zpracovatelem by měla být společnost nakládající s odpady, se kterou bude správce EPR systému kooperovat.

4.6.6 Výkon státní správy/regulátora, kontrolní mechanismy

Jak již bylo řečeno, vzhledem k heterogenitě vybraných výrobků a množství povinných subjektů, je nutné pro zajištění správného fungování tohoto EPR systému zavést systém robustní kontroly. Jen tak se totiž dá alespoň částečně omezit riziko černého pasažérství, a tedy znevýhodnění domácích výrobců. Hlavním úkolem bude podchycení e-commerce. Pokud bude operátor EPR spolupracovat s existujícími autorizovanými společnostmi, u kterých je audit a controlling efektivně nastaven, tlak na rostoucí náklady kontroly bude eliminován.

⁵⁹ Vyhlásenie k Rozšírenej zodpovednosti výrobcov za obaly [online]. Envipak.sk [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: https://envipak.sk/archive_files/documents/epr%20manifesto%20version%20sk.pdf

5 ZHODNOCENÍ DOPADŮ A PŘÍLEŽITOSTÍ NA VYBRANÉ OBLASTI

5.1 Způsob promítnutí navrhovaného věcného řešení do legislativního řádu

Navrhovaný systém EPR by mohl být začleněn do stávajícího legislativního rámce, konkrétně do zákona č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností. Tento zákon již upravuje pravidla pro několik skupin výrobků v rámci rozšířené odpovědnosti výrobce a jeho rozšíření o kategorii dům a zahrada by bylo logickým krokem.

Začlenění do tohoto zákona by mělo několik výhod:

1. Využití existujícího právního rámce, který je již zaměřen na EPR systémy.
2. Konzistence s již zavedenými postupy pro jiné skupiny výrobků.
3. Možnost využití stávajících mechanismů pro registraci výrobců, reporting a kontrolu.
4. Jednodušší implementace pro výrobce a distributory, kteří již mohou být obeznámeni s požadavky tohoto zákona pro jiné skupiny výrobků.

Při začleňování kategorie dům a zahrada do tohoto zákona by bylo nutné pečlivě definovat rozsah zahrnutých výrobků, stanovit specifické cíle pro sběr a recyklaci, a určit odpovědnosti jednotlivých aktérů v rámci systému. Zároveň by bylo vhodné zvážit, jak nejlépe integrovat novou kategorii s ohledem na již existující systémy pro jiné skupiny výrobků, aby se maximalizovala efektivita a minimalizovaly dodatečné administrativní náklady.

5.2 Předpokládaný hospodářský a finanční dopad na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty a na podnikatelské prostředí České republiky

Zavedení systémů EPR mění status quo, a tedy vytváří tlak na aditivní výdaje. Je žádoucí, aby systém byl navržen tak, aby jeho náklady státní správy a samosprávy, které po implementaci rostou, postupně klesaly směrem k obdobným relativním celkovým nákladům na odpadové hospodářství. Vztaženým k vhodnému benchmarku (např. HDP nebo celkové veřejné výdaje).

Náklady lze rozdělit do dvou úrovní:

- Centrální úroveň: Zahrnuje schvalování, provoz a dohled institucí jako MŽP a MPO. Náklady by měly být minimalizovány využitím již osvědčených řešení z České republiky nebo ze zahraničí.
- Municipální úroveň: Administrativní náklady spojené s uzavíráním smluv by měly být sníženy na jednorázovou investici při maximálním využití moderních digitálních nástrojů a existujících platforem.

Náklady spojené se zpětným odběrem výrobků a manipulací s nimi by měly být hrazeny z EPR skrze manipulační poplatek, vyplácený čtvrtletně za účelem minimalizace nákladů.

Je nezbytné zvážit riziko znevýhodnění tuzemských výrobců a dodavatelů, a zároveň zaručit minimalizaci environmentálních externalit. To vyžaduje jistou regulaci a fakt, že povinné subjekty budou muset přijmout určitou míru zátěže. Zátěž by měla být minimalizována eliminací možného zneužití asymetrických informací, rizika "freeridingu" a "cherry pickingu".

S ohledem na heterogenní prostředí a výrobky oblasti dům a zahrada je nutné zvážit jak krátkodobé dopady v podobě zvýšených nákladů, tak i dlouhodobé dopady, které by se mohly promítnout zejména v podobě zavedení ekologického poplatku a dopadat na zvyšování cen produktů

a následného možného efektu nárůstu inflace. Významný růst cen však nepředpokládáme, navíc platí, že ceny produktů neodrážející jejich společenské náklady (externality) nelze brát z pohledu environmentální politiky jako vhodný benchmark.

Administrativní náklady – státní rozpočet

Z pohledu státní správy dojde jak k dlouhodobým, tak i krátkodobým nákladům. Do krátkodobých můžeme započítat implementaci systému a legislativní přípravu. Vyčíslení krátkodobých nákladů odhadujeme na půlroční až roční horizont, protože zde je možnost převzetí systémů fungujících v zahraničí či jiného odvětví. Zároveň je třeba zmínit, že tento systém by mohl být použit i pro jiná odvětví než pouze Dům a zahrada, tedy tyto náklady by se rozložily a nelze je výlučně počítat do nákladů spojených se zavedením EPR v oblasti Dům a zahrada.

I když je součástí studie příloha s možným vymezením ekonomických subjektů dle kódů CZ-NACE, vzhledem k velmi možnému širokému zasažení i mimo tyto ekonomické subjekty, nelze hrubě odhadnout počet větších a středních podniků, které by generovaly vyšší administrativní zátěž pro státní správu. Nicméně z oblastí vyjmenovaných ve studii (DYI, hypermarkety, velkoobchody, maloobchody, dekorace a ostatní domácí potřeby) vyplývá, že bude pouze málo specializovaných obchodů pouze na produkty vztahující se k oblasti dům a zahrada. U podniků, kde tato oblast pokrývá pouze menší část výroby omezená množstvím kusů nebo váhou, by se dalo uvažovat místo zavedení poplatků za produkt o paušálním poplatku (jako je tomu ve Francii a pokud tato varianta bude umožněna), což zjednoduší proces kontroly. Případně by mohlo docházet ke sloučení oblastí, které budou kontrolovány jedním zaměstnancem (týmem zaměstnanců).

Mzdové náklady na jednoho zaměstnance, který by měl na starost kontrolu fungování systému lze vypočítat následovně: dle ČSÚ (4. čtvrtletí 2023) je po započtení odvodů náklad na jednoho zaměstnance ve státní správě 61 500 Kč, tedy 738 tisíc Kč za rok na jeden úvazek. Uvážíme-li tým o čtyřech zaměstnancích, mzdové náklady by se přiblížily 3 mil. Kč za rok.

Administrativní náklady – podnikatelé

Pro podnikatele vzroste administrativní zátěž při adaptaci na nový systém, ale tato zátěž postupem času bude klesat, jak dojde k automatizaci procesu. I přes principy MPO ČR ("1 in 1 out") můžeme pro počáteční měsíce počítat s nárůstem administrativní zátěže pro střední a velké podniky. Odhadovaná doba adaptace pro velké a střední podniky je jeden rok. Tento časový rámec byl zvolen proto, že úkony se budou každoročně opakovat, a tedy v následujících letech už podniky budou vědět, co očekávat. Průměrné vytížení se pohybuje mezi 0,5 až 1,5 úvazku měsíčně, přičemž u menších podniků lze očekávat spíše nižší hodnotu (0,5 úvazku měsíčně) a u větších podniků spíše vyšší hodnotu (1,5 úvazku měsíčně). Postupem času se toto vytížení bude snižovat díky automatizaci procesů. Na začátku lze však očekávat vyšší zapojení více zaměstnanců a nutnost jejich zaškolení, což také závisí na celkovém počtu zaměstnanců ve firmě. Volba vytížení mezi 0,5 až 1,5 úvazku vychází z předpokladu, že podniky pravděpodobně nebudou chtít nabírat dalšího zaměstnance, který by se o tuto agendu staral. Místo toho bude administrativní zátěž rozložena mezi stávající zaměstnance, protože se bude jednat o přechodné období, dokud podnik nezaautomatizuje nový systém. Tedy dle průměrné hrubé mzdy včetně započítaných odvodů (celý rok 2023 ČSÚ⁶⁰), která činí 58 900 Kč, lze vyčíslit náklady pro podniky na 29 450 Kč - 88 350 Kč na měsíc, což činí 353 tisíc Kč až 1 060 tisíc Kč za rok, kde s vyšší částkou budeme počítat u větších podniků. Pro

⁶⁰ Průměrná hrubá měsíční mzda ve 4. čtvrtletí 2023 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2024 [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/stc/prumerna-hruba-mesicni-mzda-ve-4-ctvrtleti-2023>

malé podniky a OSVČ lze očekávat uplatnění paušálního poplatku, které povede k administrativní zátěži navýšení pouze v řádu hodin (5–10 h), a toto by již mohlo být kompenzováno principy MPO ČR. I pokud by ke kompenzaci nedošlo, jedná se o nižší tisíce, tj. administrativní zátěž lze vyčíslit na 1 750 Kč - 3 500 Kč za rok. Znovu vycházíme z průměrné hrubé mzdy včetně započítaných odvodů pouze převedené na hodinovou sazbu.

5.3 Zhodnocení sociálních dopadů, včetně dopadů na specifické skupiny obyvatel

Při zavádění systému EPR je důležité zvážit také sociální dopady. Dopady na specifické skupiny obyvatel se zde nejeví zvláště významné, avšak z celkových sociálních dopadů lze jisté dopady identifikovat. Vzhledem k tomu, že se EPR poplatek s nejvyšší pravděpodobností promítne do ceny produktů, a případně se může odrazit i na celkové inflaci (byť signifikantní dopad neočekáváme), zavedení EPR systému pro oblast dům a zahrada může mít negativní dopad na ekonomicky znevýhodněné skupiny obyvatel.

Celkově tedy může zavedení systému EPR pro oblast dům a zahrada mírně zatížit určitý segment společnosti, nicméně s sebou systém přináší také výhody, jako je rozšíření povědomí o odpadech. Dopady na specifické skupiny obyvatel může mírnit růst cirkularity a opětovného použití zboží. Významné negativní dopady v této oblasti nepředpokládáme.

5.4 Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

EPR systém pro oblast dům a zahrada nesouvisí s rovností mužů a žen či s problematikou diskriminace a nepředpokládáme, že na tyto oblasti bude mít významné dopady.

5.5 Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Při provozu databáze zajišťující registraci povinných subjektů a ukládání dat (množství výrobků uvedených na trh aj.) je potřeba dodržovat příslušné právní předpisy o ochraně osobních údajů. Přímé dopady na soukromí a ochranu osobních údajů se však nepředpokládají.

5.6 Zhodnocení korupčních rizik

Při správném a efektivním nastavení jsou korupční rizika minimalizována. Cílem EPR systémů je minimalizace nákladů, a tedy nízká úroveň vybíraných poplatků. Při zajištění důsledné kontroly je zajištěn monitoring a revize veškerých finančních transakcí a rozhodnutí. Z toho vyplývá, že dopady na korupční rizika jsou nepravděpodobné.

5.7 Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

V oblasti bezpečnosti a obrany státu nejsou očekávány žádné významné dopady, jelikož EPR systém v oblasti dům a zahrada s bezpečností a obranou nemá přímou souvislost.

5.8 Zhodnocení dopadů na rodiny

S ohledem na oblast úzce spjatou s touto sociální skupinou je důležité zvážit rizika s tím spojená. Vzhledem k principu EPR systému, by mohlo vést jeho zavedení ke zvýšení cen produktů, jelikož výrobci mohou přenášet náklady spojené se zavedením systému, případně recyklací a nakládáním

s odpady, přímo na spotřebitele. V rámci rodin by se tak mohly zvýšit finanční náklady na provoz domácnosti, případně dalších oblastí, jako je zahrada. Jak již bylo zmíněno, v konečném důsledku se zavedení tohoto EPR systému může promítnout i do inflace. Na jedné straně tedy představuje zavedení systému možnou finanční zátěž na rodiny, avšak na straně druhé je zde důležité zdůraznit také posílení environmentálního uvědomění při spotřebitelském chování. V rámci rodin by tak mohl být kladen větší důraz na ekologické aspekty produktů a také následné zacházení a správnou recyklaci daných výrobků. Celkově však v rámci zhodnocení nelze očekávat významné dopady na rodiny.

Náklady pro spotřebitele

Uvedeme dva ilustrativní příklady pro český trh:

- Keramický květináč⁶¹, 2,2 kg, cena 599 Kč nebo 399 Kč po slevě – dle poplatků ve Francii⁶² 0,04 eur/ kus, tj. 1,01 Kč/kus. Toto představuje 0,17 % z celkové ceny bez slevy nebo 0,25 % z celkové ceny po slevě.
- Kovová lopatka s dřevěnou rukojetí⁶³, 0,2 kg, cena 109 Kč – dle poplatků ve Francii: 0,01 eur/kus, tj. 0,25 Kč/kus. Toto představuje 0,23 % z celkové ceny.

5.9 Zhodnocení územních dopadů, včetně dopadů na územní samosprávné celky

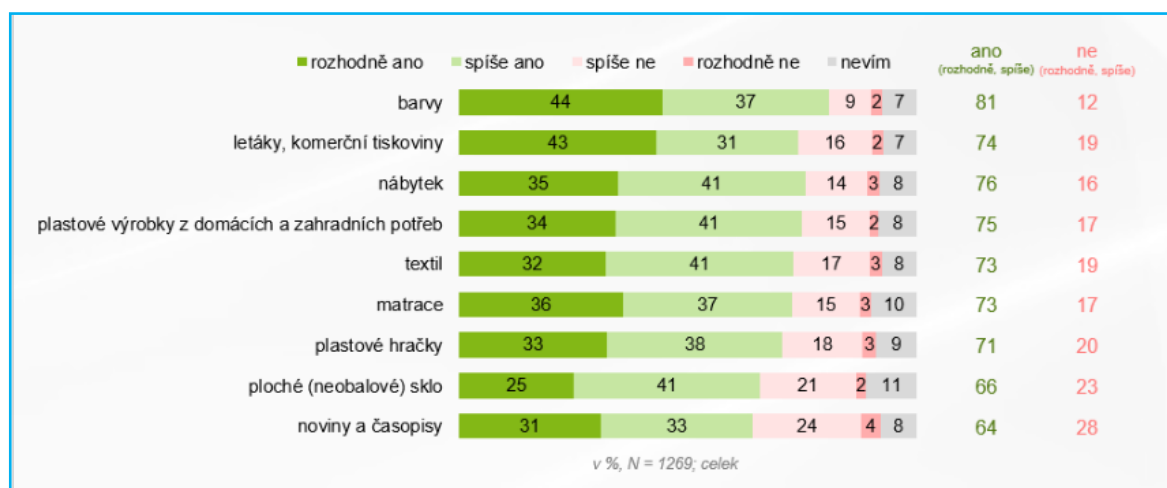
Zavedení tohoto EPR systému by na obce mělo mít pozitivní dopad v podobě kompenzace nákladů na nakládání s odpadem, který je částečně tvořen právě odpadem z oblasti dům a zahrada, a to jak ve tříděném sběru, tak ve SKO. Ministerstvo životního prostředí zadalo výzkum „Postoje měst a obcí k vybraným aspektům odpadového hospodářství“. Výběrový soubor zahrnoval 1 269 respondentů – 91 % tvořili političtí představitelé obcí (např. starosta nebo jiný volený člen vedení obce), 5 % další pracovníci, do jejichž agendy spadá oblast nakládání s odpady a 4 % ostatní. Nejvíce byli zastoupeni představitelé obcí do 499 obyvatel (54 %), dále pak do 999 a 4 999 obyvatel (22, respektive 20 %). 3 % tvořili zástupci obcí do 19 999 obyvatel a 1 % obcí nad 20 000 obyvatel. Sběr dat probíhal v období mezi 23. 11. 2023 a 8. 1. 2024 a byla pro něj použita metoda CAWI, při které respondenti samostatně vyplňují elektronický dotazník na svém počítači.

Ze samotných výsledků plyne, že téměř všechny obce jsou si vědomy, kolik finančních prostředků jim plyne z jednotlivých kolektivních systémů (EKO-KOM, elektroodpad). Z oblasti výrobků dům a zahrada byly obce dotazovány ohledně plastových výrobků z domácích a zahradních potřeb. Souhlas se zavedením systému klesal v uvedeném pořadí, nicméně všechny oblasti měly více než 75% většinovou podporu. Nesouhlas se pohyboval na úrovni 12–28 %. U obcí je také důležité zmínit převažující názor, že sběr uvedených kategorií by neměla zajišťovat obec, ale měly by být vráceny v místě prodeje nebo u smluvních partnerů, jako je tomu například u pneumatik.

⁶¹ Brunbär. Květináč s miskou, venkovní terakota, 32 cm [online]. IKEA, nedatováno [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: https://www.ikea.com/cz/cs/p/brunbaer-kvetinac-s-miskou-venkovni-terakota-00560746/?utm_source=google&utm_medium=surfaces&utm_campaign=shopping_feed&utm_content=free_google_shopping_clicks_Decoration&ad_source=1&gclid=CjwKCAjw7s20BhBFEiwABVIMrQStattveK4aEBFscT2awNRffYLViSgpPRIPjTRiB4VqrqOnCndpChoCGnMQAvD_BwE

⁶² Générateur des codes produits et des tarifs – Applicable jusqu'au 31/12/2024 [online]. Ecomaison, 2024 [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: <https://ecomaison.com/ressources/brico-jardin-generateur-des-codes-produits-et-des-eco-participations/>

⁶³ Kovová lopatka s dřevěným madlem [online]. Hornbach, nedatováno [cit. 2024-07-24]. Dostupné z: <https://www.hornbach.cz/p/kovova-lopatka-s-drevenym-madlem/10451971/>

Graf 7: Postoje měst a obcí k zavedení EPR

Zdroj: Ministerstvo životního prostředí (2024) ⁶⁴

Možným negativním dopadem na obce může být zvýšená administrativní zátěž, což se projeví zejména u menších obcí. Toto riziko lze mitigovat vhodnými pobídkami pro EPR, aby kooperoval se stávajícími subjekty. Vhodným řešením by mohlo být i zavedení clearingového centra, které by koordinovalo činnost všech EPR systémů a snižovalo transakční a administrativní náklady. Pozitivním dopadem je pak zejména nový finanční tok pro obce v podobě již výše zmíněného handling fee, který by měl kompenzovat jejich náklady na nakládání s odpady z oblasti dům a zahrada. Obecně se tedy předpokládá pozitivní dopad na obce a jiné územní samosprávné celky – to je ostatně jeden z důvodů, proč jsou EPR zaváděny (byť ne důvod hlavní).

5.10 Zhodnocení souladu navrhovaného řešení se zásadami tvorby digitálně přívětivé legislativy

S ohledem na principy, kterých se systém EPR týká, lze zhodnotit dopady tohoto EPR systému na digitálně přívětivou legislativu jako nepravděpodobné. Jako u každé nově vznikající legislativy je důležité myslet na to, aby bylo navrhované řešení v souladu s digitálně přívětivými standardy, a aby jednotlivé procesy byly digitalizovány. Významné dopady v této oblasti nejsou očekávány.

⁶⁴Postoje měst a obcí k vybraným aspektům odpadového hospodářství. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2024 [cit. 2024-04-26]

6 ZÁVĚR

Na základě výše uvedené analytické studie lze konstatovat, že zavedení EPR systému pro oblast dům a zahrada je poměrně komplikovaným úkolem, u něhož není s ohledem na determinované náklady systému triviální vyhodnotit čisté společenské přínosy do environmentálních politik. Jinými slovy, spíše než zavedení EPR systému na produktovou kategorii Dům a zahrada doporučujeme vzít v potaz materiálové složení jednotlivých produktových subkategorií, a u nich maximalizovat využití stávající infrastruktury v tom smyslu, aby:

- maximální možný podíl výrobků z oblasti dům a zahrada byl zahrnut do fungujících EPR systémů (zejm. tříděný sběr, papír, sklo);
- výrobky bez racionálního potenciálu třídění a recyklace byly zatíženy EPR poplatkem, který umožní kompenzovat obcím náklady spojené především s SKO;
- v rámci existující sítě sběrných dvorů byly dotřídovány zbylé produkty, zejména objemný odpad;
- prostřednictvím existující prodejní sítě docházelo ke zpětnému odběru relevantních výrobků;
- prostředky směřované do obcí vedly k rozvoji opětovného využití, sociálních programů, komunitních opraváren aj.;
- se všechny výše uvedené subjekty podílely na edukaci spotřebitelů.

Doporučujeme implementovat na tuto produktovou kategorii rozšířenou odpovědnost výrobců, avšak nikoliv vytvořením zvláštního systému „Dům a zahrada“ (podobně jako je například systém OEEZ), ale využitím stávajících kapacit systému odpadového hospodářství dle kategorizace produktů (tj. zatížit povinností 100 % výrobků, ale rozdělit je do těch 3 skupin dle charakteristických znaků).

Důležité poznatky, zmíněné v rámci této analýzy, lze shrnout do následujících bodů:

- Produkty spadající do této oblasti je složité definovat a kategorizovat. Vymezení produktů v oblasti dům a zahrada je široké a obsahuje řadu kritérií, což ztěžuje definici produktů k zařazení do tohoto EPR systému, ale také následnou kontrolu. Příkladem může být produkt „jídelní příbor“, který může být z plastu, dřeva, kovu nebo kombinací materiálů, vč. úprav jako pogumování.
- Trh s těmito výrobky zahrnuje velkou řadu výrobců, uvádějících tyto produkty na trh různými kanály, což opět komplikuje případnou kontrolu;
- Materiály v oblasti dům a zahrada jsou značně nehomogenní, mají různou hodnotu, skladbu či životnost, což znamená, že nebude možné s nimi nakládat jednotně. To reflektují následující doporučení:
 - Výrobky z PVC je vhodné separovat a recyklovat zvlášť, a jejich zařazení do EPR systému by mohlo být přínosné – otázkou je možnost využití stávající sítě;
 - Část výrobků je vhodná z důvodu jejich možné opravy a opakovaného použití, což může iniciovat finanční podpora stávající infrastruktury;
 - U výrobků, u kterých je nízký potenciál recyklace ve srovnání s náklady, které to přináší, doporučujeme tyto produkty zatížit poplatkem, a ten využít na kofinancování

odpadového hospodářství v obcích. Tento poplatek může mít ekomodulační charakter.

- Zpětný odběr u větších prodejců, kteří disponují dostatečnými kapacitami pro zpětný odběr, může znevýhodnit maloobchodníky;
- Existuje zde riziko freeridingu, znevýhodnění českých producentů, a možné zvýšení inflace skrze nákladový šok výrobcům, distributorům a prodejcům diskutovaných produktů – to lze omezit jasně definovanými produktovými skupinami, robustně definovanou kategorií výrobků dům a zahrada, transparentními pravidly, zohledněním dobré praxe, a podchycením zahraničních prodejů tak, jak je blíže popsáno v kapitole 4.2.2 Zasažené subjekty;
- Převažující část nákladů obcí, v současnosti vynakládaných pro nakládání s produkty po konci životního cyklu z kategorie dům a zahrada, představují výrobky po konci životního cyklu, které jsou přítomny v SKO, ve tříděném sběru plastů, a v objemném odpadu.
- S výzvou v podobě specifikace EPR systému a modelování jeho fungování a dopadů do environmentálních politik souvisí také nedostatek dat v této oblasti (jak z hlediska produkce těchto výrobků, tak z hlediska produkce odpadů), která jsou roztržena do mnoha nesourodých a komplexních segmentů, popř. tato data neexistují vůbec. Je tedy nutné důkladné zmapování materiálních a odpadových toků v rámci této kategorie. Odhady hmotnostních toků v jednotlivých produktových kategoriích v kapitole 3.3 Zhodnocení stávajícího stavu oblasti ukazují, že modelování je zatíženo existující datovou slepotou.

Před implementací tohoto EPR systému je proto žádoucí, obdobně jako ve Francii, vytvoření nejprve dobrovolného systému zpětného odběru u povinných subjektů na základě dobrovolné dohody (dle §51 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník). Na základě vyhodnocení fungování tohoto dobrovolného systému lze následně tyto zkušenosti začlenit do příslušné legislativy. Tento přístup může pomoci výše zmíněná specifika ověřit v praxi. Fundamentální základ dobrovolné dohody by měl již reflektovat vytipované produktové kategorie (materiálové toky), protože kategorie dům a zahrada je na základ takové debaty velmi široká.

Dále je, za účelem minimalizace potenciálních negativních dopadů na zainteresované subjekty a stávající způsoby zpracování odpadů v systému odpadového hospodářství ČR, a maximalizace očekávaných pozitivních přínosů v podobě internalizace externalit a odklon skládkování k vyšším úrovním odpadové pyramidy, žádoucí vytvořit důkladnou analýzu, která by zkoumala nákladovou efektivitu komplexního EPR systému v porovnání s EPR systémem jakožto finančním nástrojem, který finančně bonifikuje preferované způsoby nakládání s výrobky za koncem životního cyklu.

Celkově však lze konstatovat, že zatímco ve většině případů zavedení systému EPR přináší významné environmentální přínosy, v oblasti produktů pro dům a zahrada naráží tento systém na specifické výzvy, které by mohly ohrozit efektivitu a udržitelnost celého systému. Další překážkou je zohlednění principu zavádění EPR systémů, který má být environmentálně přínosný, ale také ekonomicky a logisticky udržitelný, přičemž heterogenita této oblasti nezaručuje naplnění hlavních principů EPR, ba naopak představuje riziko v jejich naplňování. Je nutné tedy pečlivě zvážit zavedení EPR systému pro tuto oblast s přihlédnutím na možná rizika a hledat řešení, které by bylo skutečně efektivní, udržitelné a schopné přinášet předpokládané environmentální přínosy, aniž by vznikaly další nepřiměřené náklady. Doporučujeme proto namísto budování celého EPR systému pro oblast dům a zahrada zavést EPR výrobní poplatek, který bude možné využít na financování v obcích. Tento poplatek může mít ekomodulační charakter (např. dle recyklovatelnosti). Vzhledem

k celkovému obsahu analýzy a výše zmíněným rizikům, nevýhody v této oblasti převažují nad výhodami. S ohledem na tuto skutečnost nedoporučujeme zavedení EPR systému pro oblast dům a zahrada jako celku, ale rozdělení této produktové kategorie na jednotlivé produktové streamy, a v nich reflektovat:

1. Potenciál k recyklaci (plast, kov);
2. Možnost významného finančního příspěvku ke stávajícím tokům;
3. Produkty, které jsou nevhodné k recyklaci a zároveň irelevantní z pohledu kofinancování.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – CZ-NACE Dům a zahrada